

THEODORI

SANCTISSIMI AC DOCTISSIMI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS

DOCTRINA DE PŒNITENTIA

Ab omni novitatis suspitione vindicata.

Joannes Morinus, vir doctissimus, lib. 2 Pœnitentia, cap. 17, Theodorum tanquam novatorem ecclesiasticæ disciplinæ de pœnitentia sic exhibet: « Hoc concessit, inquit, prima istius moris fundamenta jacta sunt in Anglia versus annum 680, illoque Theodorus, homo Græcus, qui primus aperte morem sustulit publicæ de criminibus occultis pœnitendi, etc. » Quem morem quam plurimis conciliorum canonibus sancitum esse proficitur lib. v, cap. 9, his verbis: « Tot sunt hujus antiquæ praxis argumenta, quot fere canones ante mille annos in criminum reos coaditi. » Idem affirmat ipse Morinus quibusdam aliis argumentis, quæ suo loco examinanda sunt. Sed ad probandum nequidem a Theodoro potuisse hac in re aliquid novi contra canones introduci, tria prius ostendam: 1. Patres plane negare, hunc morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum, publicæ de peccatis occultis pœnitendi; 2. eosdem affirmare de peccatis occultis morem Ecclesiæ fuisse secreto pœnitendi; 3. pœnitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesiâ fuisse statutam.

CAPUT PRIMUM.

Patres negant morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum de peccatis occultis publicè pœnitendi.

Origenes in Levitic. cap. iii, homil. 3: « Vis autem scire quia consentiant hæc etiam evangelicis præceptis? Ipse Dominus dicit: « Si videris fratrem tuum peccare, argue eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod si te non audierit, adhibe tecum alios duos, vel tres. Quod si nec ipsos audierit, dic Ecclesiæ. Si vero nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. » Sed evangelicum præceptum in eo perfectius datum est, quod indicandi peccatum modum disciplinamque constituit. Non vult enim te, si forte peccatum videris fratris tui, continuo evolare ad publicum, et proclamare passim, ac divulgare aliena peccata: quod esset utique non corrigentis, sed potius infamantis. Solus, inquit, inter te et ipsum solum corripere eum. Ubi enim servare sibi mysterium viderit ille qui peccaverit, servabit et ipse emendationis pudorem. Si vero diffamari se videat, illico ad denegandi impudentiam convertetur: et non solum non emendaveris peccatum, sed et duplicaveris. Discere ergo ex Evangelicis ordinem. Primo, inquit, solus inter te et ipsum; secundo adhibe tecum alios duos,

vel tres. Quare duos, vel tres? In ore enim, inquit, duorum vel trium testium stabit omne verbum. Quoniam quidem tertio correptionem mandat ad Ecclesiam deferendam, secundo vult duos, vel tres testes adhiberi: quibus presentibus correptus, si emendare se non vult, cum ad Ecclesiam delatum fuerit ejus peccatum, possit duobus adhibitis testibus confutari. » Quot dogmata, tot argumenta, quibus Origenes aperte negat morem fuisse Ecclesiæ publicæ de peccatis occultis pœnitendi. 1. Evangelicum præceptum dicit in eo perfectius datum esse, quod indicandi peccatum modum disciplinamque constituit. Atqui liquet, hunc modum indicandi peccata disciplinamque prorsus eventore pœnitentiam publicam pro peccatis occultis; 2. affirmat Christum evangelicæ præcepto prohibere ne divulgentur peccata occulta: Quid vero magis divulget peccata occulta, quam pœnitentia publica, quæ idcirco a Patribus exomologesi vocatur? Quænam enim a confessione publica distinguant pœnitentiam publicam: illa tamen in publicum adeo proferbat rema; ut hæc temporis cuique liceret judicare aut homicidii aut adulterii aut idololatricæ labe pollutum esse; 3. asserit hoc esse utique non corrigentis, sed potius infamantis; sed quis crederet temporibus Origenis morem fuisse Ecclesiæ, non corrigendi peccatores, sed potius infamandi: aut saltem illud credidisse Origenem? 4. « Ubi, inquit Origenes, servare sibi mysterium viderit ille qui peccaverit, servabit et ipse emendationis pudorem: porro ubinam illud mysterium peccatorum? Quisnam emendationis pudorem, quem servat pœnitentia publica? » 5. Origenes proficitur, non servato mysterio peccatorum, neque emendationis pudore, ad impudentiam converti peccatorem: Hoc igitur modo « non solum, inquit, non emendaveris peccatum, sed et duplicaveris. » 6. Denique proponit ordinem charitatis a Christo in Evangelicis præscriptum, ut qui de peccato occulto ab uno correptus se emendat, a duobus non debeat corrigi: si a duobus, et quidem a tribus correptus esse emendat, non debet apud Ecclesiam accusari, neque ab ecclesia ejici, nec proinde pœnitentia publica plecti. Unde constat Origenem pluribus argumentis negare morem fuisse Ecclesiæ publicæ de peccatis occultis pœnitendi.

Origenes, in Comment. Matth., edit. Huet., tom. I, p. 338. « Postquam verba hæc: *Lucratus eris fratrem*, ad eum solummodo qui obtemperavit pertinere

declaravit, verbum non idem pro eo amplius repetiit **A** istis ut peccare desineret, conventus est. Tertio ipso qui bis terve objurgatus fuerit, etc. *« Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. »* Quid ergo bis objurgato continget, postquam in ore duorum, vel trium testium steterit omne verbum, nobis cogitandum relinquit: et rursum: *« Quod si non audierit eos, testes videlicet ante adhibitos, dic, inquit, Ecclesie: nec adjecit quid fiet si Ecclesiam non audierit, sed docuit pro ethnico hunc deinceps et publicano ab eo habendum esse qui ter illum arguerit, nec fuerit auditus, si Ecclesie morem non gesserit. »* Si hæc verba, *lucratus eris fratrem*, ad eum pertineant qui obtemperavit; nec ille debeat apud Ecclesiam accusari, neque ab Ecclesia ejici: manifestum est Origenem hac expositione penitus negare morem fuisse Ecclesie publice de peccatis occultis pœnitendi.

Vetus auctor Constitutionum apostolicarum, quærum Eusebius meminit lib. III Hist. eccles., cap. 25, disciplinam Ecclesie a Christo institutam sic refert lib. II, cap. 37: *« Tu igitur considera eum qui accusatus est, sapienter animadvertens quæ ejus vita sit, et qualis, et si repereris accusatorem dicere verum, fac ut Dominus faciendum esse docuit, conveni accusatum seorsum, et argue eum nemine præsentem, ut eum pœniteat: si autem non paruerit, adhibito uno aut altero, indica ei erratum, monens eum adhibitis mansuetudine et disciplina, quoniam in corde bono requiescit sapientia, in corde autem insipientium dignoscitur. »* Et cap. 38: *« Si igitur vobis tribus crediderit, bene habet; sin aliquis durus obstinatusque erit, dic Ecclesie: hanc se contempserit, neque audire voluerit, sit tibi ut ethnicus et publicanus, et ne eum ad Ecclesiam tanquam Christianum admittas, imo tanquam publicanum devita. »* Peccator ab uno seorsum corripiendus est, nemine alio præsentem: et si non paruerit, adhibentur duo aut tres, quibus si crediderit, res bene se habet; non necesse est illum apud Ecclesiam accusare, neque ab Ecclesia ejicere, nisi postea durus et obstinatus effectus crimen publicum reddat. Illa est Ecclesie disciplina, quam quis non potest ita proponere, quin aperte neget morem fuisse Ecclesie publice de peccatis occultis pœnitendi.

Hilarius Pictavorum episcopus in Comment. Matth., canone 18: *« Quod si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum, etc. »* Eum ordinem continendæ charitatis nobis Dominus imposuit, quem ipse in conservando Israel tenuerat: Jubet enim peccantem fratrem ab eo solo in quem peccaverit, corripi atque objurgari. Ipse enim sacrificantem diis alienis populum Judaicum, majestatis suæ adventu, et toto præsentis potestatis terrore corripuit: tum cum idem populus Dei propinquantis adventum, extra montem licet positus, ferre non potuit in obedientiam, unum atque duos jussit adhiberi, ut in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum? Habes jam testes, inquit, opus abs te tuum ita esse confectum, ut nihil quod ad te pertineat, reliquum esse videatur. Si

domini adventu, tanquam cœtu Ecclesie inspectantis admonitus est: frustra que habitis his objurgationibus, publicani aut ethnici vilitate negligitur. Ad terrorem autem metus maximi, quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis apostolicæ judicium præmisit: ut quos in terris ligaverint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, et quos solverint, confessione videlicet veniæ, receperint in salutem. Sanctus Hilarius affirmat eum esse ordinem charitatis continendæ, quem Deus erga populum Israel tenuit, et Christus in Evangelio præcepit, ut peccatores seorsum corripiantur; deinde sub duobus aut tribus testibus: nec debeant publice objurgari, nisi pertinaces in cœtu Ecclesie accusati condemnentur. Quare plane negat Hilarius morem fuisse Ecclesie decreto sancitum publice de peccatis occultis pœnitendi.

Joannes Chrysostomus in homilia 61, in cap. xviii Matthæi: *« Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. »* Quoniam acri oratione adversus scandalizantes usus, multis eos argumentis terruit, ne supini atque desides hac ratione fiant hi quibus scandala inferuntur; et ne putantes totam in alios culpam esse rejectam, ad mollitiæ vitium delabantur, et quasi omni favore digni in arrogantiam incidant: perspicere quomodo ipsos etiam comprimit atque coercet, et inter duos solummodo redargutionem fieri jubet, ne scilicet testimonio multitudinis graviore accusatione visa, dedignatus ille duriotem se ad corrigendum præbeat: ideo dicit, *inter te et ipsum solum, et si quidem te audierit, lucratus es fratrem tuum.* Quid est, si te audierit? Si persuasus videlicet abs te, peccati se condemnabit, *lucratus es fratrem tuum, etc.* Quid igitur, inquires, faciam si durus ac pertinax fuerit? Assume tecum, inquit, unum aut duos: *ut in ore duorum aut trium testium stet omne verbum.* Nam quanto ille impudentior, atque pertinacior fuerit, tanto magis ad emendationem ejus absque ira et molestia nobis studendum est. Nam et medicus cum graviolem viderit morbum, non desistit, nec molestia oppressus deficit, sed ad ferenda remedia diligentius se accingit, quod nos quoque facere jubet, etc. Et si pertinacia obduratus est, etiam Ecclesiam ad hunc ægrotum adducat: *Dic enim Ecclesie, etc.* Vides non supplicii, sed emendationis gratia id fieri; propterea nullos sibi initio præbet, sed cum ipse per se nihil effecerit, neque tunc multitudini committendam rem præcipit, sed unum aut ad summum alterum addidit: quos si propter suam proterviam despexerit, tunc tandem ad Ecclesiam offerendam rem censuit. Ita magnum sibi est studium, ne proximorum delicta, nisi post primam et alteram admonitionem offerantur. Quid autem sibi vult, in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum? Habes jam testes, inquit, opus abs te tuum ita esse confectum, ut nihil quod ad te pertineat, reliquum esse videatur. Si

autem eos non audierit, dic Ecclesiae, praesulibus scilicet ac praesidentibus, etc. *Quaecunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis*, etc. Nam cum haec sciat, quamvis primo ingressu minus fecerit, multitudine tamen judiciorum convictus, iram fortasse depouet. Hac enim de causa non confestim abscindit, sed ad tertium usque iudicium progressus est: ut si primo non paruerit, obtemperet alteri. Sic sanctus J. Chrysostomus negat morem fuisse Ecclesiae decreto sancitum, publice de peccatis occultis poenitendi; quem repudiat veluti charitati omnino contrarium. Neque tunc, inquit, multitudinē committendam rem praecipit. Hac de causa non confestim abscindit, sed ad tertium usque iudicium progressus est, ne scilicet testimonio multitudinis graviore accusatione visa dedignatus ille duriores se ad corrigendum praebet. J. Chrysostomus in homilia 29, in Epist. ad Corinth. II. *Ecce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum ac trium testimonium stabit omne verbum*. Cum aliunde etiam multis ex rebus, tum vel hinc maxime Pauli sapientiam, paternumque affectum perspicere licet: nimirum quam in denuntiandis quidem suppliciiis multus ac vehemens, in inferendis autem segnis ac tardus sit. Neque enim de iis qui peccabant, poenas statim sumpsit: sed semel atque iterum admonuit. Ac ne sic quidem in contumaces animadvertit: sed rursus admonet ac denuntiat dicens, *Tertio hoc venio ad vos: ac priusquam adsim, rursus scribo*. Postea ne cunctatio segnitium illis pariat, vide quo pacto hic quoque eos corrigat, assidue nempe interminans, ac plagas intentans, atque hisce verbis utens, *Si venero iterum, non parcam*. Et ne, cum venero, lugeam multos. Haec porro idcirco facit ac loquitur, ut hac quoque parte omnium Dominum imitetur. Nam et Deus assidue quidem comminatur, ac saepe poenas denuntiat: sed non saepe punit et cruciatum infert. Hoc itaque ipse quoque facit. Ob idque etiam ante dicebat, *parcens vobis, non ultra veni Corinthum*: Quid est, *parcens vobis*? hoc est, ne vos sceleribus devinctos inveniens, ac sine ulla emendatione in his perstantes, poena et cruciatu vos afficiam, etc. Quod autem ait, hanc sententiam habet: semel dixi, atque iterum, cum ad vos accessi: et nunc item per litteras dico. Ac si quidem me audieritis, quod cupiebam contigit. Sin autem verba mea contempseritis, deinceps necesse erit, ut praestem quae dixi ac supplicium irrogem, etc. Vides paternam curam ac sollicitudinem? Vides magistro congruentem providentiam? Nec tacuit, nec rursus poenam intulit. Verum saepius quoque praedicat, atque in interminatione constanter permanet, ac supplicium differt. Quod si in peccatis obstinati maneant, tum demum reipsa poenam se inflicturam minatur. Quid autem praedixisti, ac nunc etiam praesens scribis? Quod *si venero iterum, non parcam*. Posteaquam superius se hoc, nisi necessitate coactum, facere non posse ostendit, ac luctum et humiliationem eam rem appellavit, *ne cum venero, inquit, humiliet me Deus apud vos, et lugeam eos qui ante*

A peccaverunt, et non egerunt poenitentiam, ac sese ipsi excusans, semel et iterum ac tertio praedixisse asseruit, quodque nihil non agat ac molietur quo supplicium atque animadversionem propulset, eosque verborum terrore meliores efficiat, tum vero grave illud et horrendum collocat, dicens: *Si venero iterum, non parcam*. Non dixit: Puniam ac vindicabo, poenasque expetam: verum paternis verbis supplicium ponit, hinc nimirum viscera sua, animumque ipsis condolentem ostendens, quod pro sua erga eos indulgentia, semper supplicium infligere differret. Postea autem ne nunc quoque ita existimarent, eum rursus dilatione uti, ac verborum tantum minas adhibere, ob eam causam prius quoque dixit, *in ore duorum vel trium testimonium stabit omne verbum*. Et, *si venero iterum, non parcam*. Quod autem ait, est ejusmodi: Non jam diutius cunctabor, si vos, quod Deus avertat, emendationis expertes invenero, sed poenas haud dubie inferam, ac quod dixi, praestabo. Cum divus Paulus, Dominum imitans, poenas non statim sumpsit de immunditia, et fornicatione et impudicitia quam multi gesserant: sed semel atque iterum eos admonuerit; cumque tot minas attenderit, ut vitia sua corrigerent, atque ipsorum contumacia non cogere-
B retur illos ab Ecclesia expellere, neque supplicio afficere: nonne omnibus Ecclesiae praelatis egregium patientiae praebuit exemplum? Quod a Joanne Chrysostomo adeo luculenter expositum, satis declarat morem non fuisse Ecclesiae decreto sancitum de criminibus occultis et iis quae peccantium contumacia
C non reddit publica, publice poenitendi.

Hieronymus in eadem verba Matth. *Corripe eum*, etc.: *Corripiendus est autem frater seorsum: ne si semel pudorem ac verecundiam amiserit, remaneat in peccato*. Et siquidem audierit, lucrifacimus animam ejus, et per alterius salutem, nobis quoque acquiritur salus. Sin autem audire noluerit, adhibeatur frater. Quod si nec illum audierit, adhibeatur et tertius, vel corrigendi studio vel conveniendi sub testibus. Porro si nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum est, ut detestationi eum habeant; et qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis. Quando autem dicitur: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, ostenditur majoris esse detestationis qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam hi qui aperte gentiles sunt, etc. *Amen dico vobis: quaecunque alligaveritis*, etc., potestatem tribuit apostolis, ut sciant qui a talibus condemnantur, humanam sententiam divina sententia roborari: et quodcunque ligatum fuerit in terra, ligari pariter et in caelo. Si igitur juxta Hieronymi sententiam, cum ille trium testimonium audire noluerit, tunc multis dicendum sit, ut qui non potuerit pudore salvari salvetur opprobriis; procul dubio si sub trium testimonio fuisset emendatus, tunc non multis dicendum fuisset; et qui potuisset pudore sanari, non sanaretur opprobriis publicae poenitentiae. Itaque Hieronymus negat morem fuisse Ecclesiae decreto sancitum, publice de peccatis occultis poenitendi.

Bacchiarius in epist. ad Januarium de recipiendis lapsis : « Ecce prohibetur ne in terminis Geth, neque in finibus Ascalonis, hoc est, in notitiam sæcularium sive hominum mundanorum, casus fratris vel ruina seminetur : et nos passi sumus, non solum ipsam quam incolit civitatem, sed etiam totum orbem, famæ ipsius desperatione compleri ? Nonne huic præcepto coheret etiam ille evangelicus sermo, qui dicit : Si peccaverit in te frater tuus, corripue eum solus ; quod si te non audierit, adhibe tecum duos vel tres testes, et reliqua quæ continet sermo præcepti, etc. » Cum Bacchiarius increpet quorundam temeritatem, qui peccata occulta publicaverant, liquido negat morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum publice de criminibus occultis pœnitendi.

Augustinus serm. 16 de verbis Domini. « Ergo corripue inter te et ipsum solum, intuens correctioni, parcens pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, et quem vis correctiorem, facia pejorem. Corripue ergo inter te, et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum, quia perierat nisi faceres. Si autem non te audierit, id est, peccatum suum quasi justitiam defenderit, adhibe illi duos vel tres, quia in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Si nec ipsos audierit, refer ad Ecclesiam : si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Noli illum deputare jam in numero fratrum tuorum, nec ideo tamen salus ejus negligenda est, etc. » Et infra : « Si peccaverit in te frater tuus, corripue eum inter te et ipsum solum. Quare ? quia peccavit in te. Quid est, in te peccavit ? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit, secretum quære, cum corrigis quod in te peccavit. Nam si solus nosti quia peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere, non es correptor sed proditor, etc. Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. » Profecto his verbis negat sanctus Augustinus morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum publice de peccatis occultis pœnitendi.

Julianus Pomerius, lib. II de Vita contemplativa, cap. 5. « Cæterum si Ecclesiæ communionem priventur infirmi, qui curari adhibita increpatione non possunt, aut intolerabilis mole tristitiæ supra modum gravati succumbunt, et sanctorum omnium virtus, per quos possent restitui Deo refugium : aut certe ad omnem peccandi impudentiam, si fuerint exacerbati, prosiliunt : et quidquid mali occulte faciebant, publice perpetrabant : in tantam vesaniam reparandæ salutis desperatione prolapsi ut seria verba corripiendum in jocos exitiabiles impudenti urbanitate convertant, ac maledicaces in se ex ipsa jactatione turpitudinis suæ turpiter viventium malevolas lætitiis pascant. Propter hoc ergo, blanda pietate portandi sunt qui increpari pro sua infirmitate non possunt. Et revera, si peccanti salubrem pudorem, dum pro eo erubescis, incutias, ac verecundiam, quam pro peccatis ejus assumis, in eum pia animi compassione trans-

fundas, facile in illo reprimis omnem peccandi licentiam : atque ei totam impudentiam demis licentiosæ turpitudinis hortatricem. Tunc mores ejus verecundia custos integritatis ornabit, ut ei placeat quod ante sordebat, quando in sordibus erat : ut sordeat, quod ante placebat, quando ipse bonis omnibus displicebat. Sanctos viros amando sectabitur, et sectando in eorum similitudinem paulatim vitæ prioris emendatione formabitur, ut ei quam laboriosum fuit in sublimitatem virtutis evadere, tam deforme sit in vitia rursus, quibus se gaudet caruisse, descendere : quia sicut virtus onerosa est vitioso, ita virtutis amico vitiosa voluptas amara est. Ecce quomodo peccantes omnes blande tractat aut increpat, qui nihil aliud, nisi eorum salutem, quibus vult prodesse, considerat. » Julianus Pomerius ostendit primo quam perniciosa sit infirmis increpatione publica, adeo ut timendum sit ne quidquid mali occulte faciebant, publice perpetrarent : deinde declarat quam utilis sit ac prorsus necessaria pœnitentia secreta pro peccatis occultis. Ergo plane negat cum cæteris Patribus morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum publice de peccatis occultis pœnitendi.

CAPUT II.

Patres affirmant pro peccatis occultis pœnitentiam secreto factam sufficere; atque de illis morem Ecclesiæ fuisse secreto pœnitendi.

Argumenta quibus Patres negant morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum, publice de peccatis occultis pœnitendi, eadem probant pro peccatis occultis pœnitentiam secreto factam sufficere. Etenim si qui ab uno correptus sese emendaverit, ille non debeat a duobus aut tribus corripui : et qui primo non obtemperans, sed duobus aut tribus paruerit, ille non debeat ab Ecclesia ejici, id est pœnitentia publica plecti ; cum omnino necessaria sit pœnitentia, necesse est quoque ipsi pœnitentiam secreto factam sufficere. Unde patet morem Ecclesiæ fuisse de peccatis occultis secreto pœnitendi. Eandem tamen quæstionem aliis argumentis manifestis demonstrabimus, ut omnis tollatur dubitatio.

Origenes in psalmum xxxviii, homil. 2 : « Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum, et confitetur, simul evomit et delictum, atque omnem morbi digere causam. Tantummodo circumspice diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi et compatiendi noverit disciplinam : ut ita demum si quid ille dixerit, qui se prius et eruditum medicum ostenderit, et misericordem, si quid consilii dederit, facias, et sequaris : si intellexerit, et præviderit talem esse languorem tuum, qui in convenio totius Ecclesiæ exponi debeat, et curari, ex quo fortassis et cæteri edificari poterunt, et tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatione, et satis perito medici illius consilio procurandum est. » En tria argumenta quibus Origenes affirmat morem Ecclesiæ fuisse de peccatis

occultis secreto pœnitendi. » 1. Non probat Origenes coram omnibus se reum confiteri, sed tantum coram medico perito et probato. Nunquid vero probandus esset medicus? Nunquid circumspicendum esset peccatori, cui confiteretur peccatum, nisi mos Ecclesie fuisset secreto pœnitendi? Frustra respondetur, confessionem publicam a publica pœnitentia distingui: non minus enim pudori parceret pœnitentia publica, ex qua tunc temporis cuique licuisset, iudicare, aut homicidii crimen, aut adulterii, aut idololatriæ commissum esse. 2. Iste medicus probatus dat consilium publice pœnitendi, et non præceptum: ergo nondum Ecclesie decreto sancita erat pro criminibus occultis publica pœnitentia: sed potius mos erat secreto pœnitendi: quia, ut ait Hieronymus lib. 1 aduersus Iovinianum: « Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est; ubi præceptum, necessitas est perscrutantis. » 3. Publice pœnitendi consilium datur solummodo in casu singulari: atqui, sicut exceptio firmat regulam, ita morem Ecclesie secreto pœnitendi pro criminibus occultis demonstrat casus singularis. Patres concilii Neocæsariensis, can. 4: « Si quis proposuerit concupiscere mulierem ad dormiendum cum ipsa, ejus autem desiderium ad opus non venerit, videtur esse a gratia liberatus. » Grave crimen est adulterium in corde commissum, et tamen Patres declarant pœnitentiam secreto factam sufficere, ac proinde morem fuisse Ecclesie de criminibus occultis secreto pœnitendi.

Hilarius Pictavorum episcopus in psalm. LI enarratione. « Non enim confessio peccatorum nisi in hujus sæculi tempore est: dum voluntati suæ unusquisque permissus est, et per vitæ licentiam habet confessionis arbitrium, etc. » Confessionis autem causam addidit dicens: quia fecisti: auctorem scilicet universitatis hujus Dominum esse confessus, nulli alii docens confitendum quam qui fecit olivam fructiferam spei misericordia in seculum sæculi.

Basiliius Magnus in homilia in psalmum xxxvii: « Proprium est hominum prudentium, ob ea quæ peccando admiserint præsumpta quæpiam cogitatione aut subreptione inimici non se efferre, sed pudore aspergi potius et erubescere, et veluti stimulis conscientiam pertundere seque gerere submissis atque humiliari. David igitur post hæc ait: *Rugiebam a gemitu cordis mei*, vel, secundum Aquilam, *Fremiebam a fremitu cordis mei*. Non ut multis manifestus fiam, ore latear, sed corde ipso clausis oculis tibi soli respicienti arcana mecum ipse rugiens, ostendo meos gemitus; non enim multis verbis mihi opus ad confessionem, ad quam et cordis mei suspiria, et ex animæ penetralibus imis ad te Deum meum transmissi questus satis existunt. »

Basiliius in Regulis brevioribus, resp. ad interrogat. 229: « Omnino in peccatorum confessione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Ut igitur vitia corporis nequaquam quibusvis temere homines aperiunt, sed iis tantummodo etiam peccatorum confessio fieri debet, apud eos vi-

delicet qui ea possint curare; consentaneum in modum illi quod scriptum est, vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmiorum portate, hoc est tollite diligentia et cura vestra. Sic sanctus Hilarius et Basiliius adeo secretam esse volunt confessionem et pœnitentiam, ut coram Deo solo, et coram iis tantum qui curare possint, eam agendam esse dicant. Quare aperte affirmant morem Ecclesie fuisse de peccatis occultis secreto pœnitendi.

Gregorius Nyssenus in epistola canonica ad Letoium episcopum Melitineasem: « Qui autem latenti ablatione sibi alienum usurpat, si deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit, vidi studio in contrarium mutato ægritudinem curabit: dico autem: largiendo quæ habet, et dum quæ habet profundit, se ab avaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud, præterquam solum corpus habeat, jubet Apostolus per laborem corporalem ei morbo mederi. Dictionis autem ita habet contextus: *Qui furabatur non amplius furetur: sed potius laboret bonam operans, ut possit ei largiri qui indiget.* » Sanctus Gregorius Nyssenus in hac epistola canonica non suam, sed suorum patrum sententiam, atque canonicam referre testatur. Cur igitur qui latenti ablatione sibi alienum usurpavit, secundum canones non plectitur pœnitentia publica, sed ei sufficit pœnitentia secreto facta, nisi quia mos erat Ecclesie de peccatis occultis secreto pœnitendi?

Hilarius diaconus auctor sub Damaso papa in Questionibus ex Veteri et Novo Testamento utroque mixtim, quæst. 52: « Et adhuc est aliquid quod deprehendit Novatianus: Cur, inquit, corpus Domini tradunt eis quos noverunt peccatores? Quasi possint ipsi accusatores esse, qui sunt iudices. Si autem accusati fuerint et manifestati, poterunt abjici. Nam quis iudex accusantis sumat personam? Nam si ipse Dominus Judam passus est quem sciebat furem esse, et ea quæ mittebantur exportare, nec eum qui accusatus non est, abjecit: hoc exemplo uti oportet, ut eum abjicere non liceat, qui publice detectus non fuerit. Nam nec justo viro competit aliquem accusare. Unde Matthæus, *Joseph cum esset, inquit, homo justus, et nollet eam traducere, voluit eam occulte dimittere*. Judas ergo cum esset inter discipulos, contagione sua non eos maculavit, dissentientes utique a furto ejus, et Eucharistiam inter eos accipientes non poluit innocentes. Nec Dominus ei quem latronem sciebat, corpus suum denegabat, quia secundum Apostolum, *Qui indigne sumit, gladium sibi sumit.* » Hilarius diaconus contra Novatianos morem Ecclesie catholice confirmat exemplo Christi, ut eum abjicere non liceat, qui publice detectus non fuerit: ergo mos erat Ecclesie de peccatis occultis secreto pœnitendi.

Ambrosius in psalmum xxxvii enarrat. « Accusabatur et tacebat. Ducebatur ad mortem, et silentio se tegebatur, ne nudaret pudorem. Intra se tamen loquebatur Deo, qui eam magis audivit tacentem. Quæ si voluisset loqui, forsitan non esset audita. Et tu ergo

qui proposuisti satisfacere pro delictis Domino Deo tuo, illi soli interiore corde te purga, illum contuere qui potest peccata diluere. » Hac exhortatione uti non potest sanctus Ambrosius, quin affirmet et morem Ecclesiæ fuisse de peccatis occultis secreto pœnitendi. Unde auctor ipsius vitæ testatur hunc morem tam diligenter servasse, ut cæteris sacerdotibus bonum reliquerit exemplum. Quotiescunque, inquit, illi aliquis ad percipiendam pœnitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, ut et illum flere compelleret. Videbatur etiam sibi cum jacente jacere. Causas autem criminum quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli apud quem intercedebat loquebatur : bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, ut intercessores apud Deum sint, magis quam accusatores apud homines. Nam et secundum Apostolum circa hujusmodi hominem confirmanda charitas est : quia ipse sui accusator est, nec expectat accusatorem, sed prævenit, ut confitendo suum allevet ipse delictum, nec habeat quod adversarius criminetur. Ideoque Scriptura dicit : Justus in principio sermonis accusator est sui. Vocem enim eripit adversario, et quasi dentes quosdam paratos ad prædam criminatōnis infestæ peccatorum suorum confessione confringit, dans honorem Deo, cui nuda sunt omnia, et qui vult vitam magis peccatoris quam mortem.

Joannes Chrysostomus in homilia 20 in cap. v Genes. : « Scortator enim, vel adulter, vel qui aliud tale quiddam admisit, etiamsi omnes latere queat, nunquam tamen sic in tranquillitate vivit, etc. Attamen qui hæc fecit, si voluerit ut decet uti conscientie adjumento, et ad confessionem facinorum festinare, et medico ostendere ulcus, qui curet et non exprobet, atque ab illo remedia accipere, et soli ei loqui, nullo alio conscio, et omnia dicere cum diligentia, facile peccata sua emendabit. Confessio enim peccatorum abolitio etiam est delictorum. » Quid his verbis clarius, quibus sanctus Joannes Chrysostomus affirmat pœnitentia secreto facta, quælibet crimina, ut scorta, adulteria, et alia ejusdem generis qui alios latent, aboleri? Quidam putant, ita loqui Joannem Chrysostomum, ex eo quod a prædecessore suo Nectario episcopo Constantinopolitano sublatam fuisse pœnitentiam publicam arbitrentur. Sed primo refelluntur ipsismet J. Chrysostomi testimoniis qui publicam pœnitentiam in suis homiliis apud Constantinopolim dictis prædicavit, sicut optime demonstratur in ipsius Vita Gallicana lingua scripta a Godefrido Hermantio theologo eruditissimo et socio sorbonico. 2. Nullius momenti potest esse ista objectio, cum non dubium sit quin homilias in Genesim apud Antiochiam recitaverit, sicut homilias in Epist. ad Corinth. ubi pœnitentiam publicam pro peccatis publicis viguisse sic declarat in homilia 28 in Ep. II ad Corinth. : « Iterum cum arcemus eos qui non possunt sacræ mensæ participes esse, aliam fieri oportet precem, omnesque similiter humi jacere, etc. »

Sanctus Chrysostomus, in homilia 21, ad populum Antiochenum : « Contrarium Agonotheta noster fa-

cit, non ipsam assumens circumducit, et dicit : Nunquis hunc accessat? Sed clamat, licet dæmones cum diabolo constituti ipsum accusent de turpissimis et occultis criminibus, non rejicio nec abominor, sed ab accusatoribus ipsum liberans, et ab iniquitate absolvens, sic ad certamina duco : nec immerito, etc. Nec hoc tantum est admirabile quod nobis peccata dimittit, verum et quod ipsa non revelat, nec manifesta facit, nec accedentes cogit in medio patrata edicere, sed soli sibi rationem reddere jubet, et sibi consisti : Etenim ex sæcularibus iudicibus, si quis alicui captorum latronum, vel eorum qui sepulcra effodiunt diceret, ut peccata confiteretur, et a pœna dimitteretur, omni certe promptitudine hoc suscepissent, salutis cupiditate pudorem contemnentes ; hic vero non hoc est, verum et peccata dimittit, nec cogit præsentibus quibusdam ipsa enuntiari : sed unum solum exigit ut ipse remissionem fruens doni magnitudinem discat.

J. Chrysostomus in homilia 8 de Pœnitentia : « Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo comedat, et de calice bibat. Non revelavit ulcus, non in commune theatrum accusationem produxit. Non delictorum testes statuit : intus in conscientia astante nemine, præter eum, qui cuncta videt, Deum, qui et scrutatur et de peccatis judicat, et omnium vitam quasi lance quadam librat, iudicium peccatorum statuens, et vitam omnem recogitans in mentis iudicium peccata deductio, reforma quod deliquisti, atque sic pura conscientia sacram attinge mensam, particepsque sancti sacrificii fias. Hæc mente retinentes, et omnium quæ de luxuria diximus recordati, quantaque his pœna posita sit, qui incontinenter et minus pudice respiciunt in mulieris faciem, et præ gehenna Dei timorem et charitatem habentes ante oculos, nosmetipsos hinc inde purgantes sic sacris mysteriis propinquemus, ne in iudicium damnationemque nobis fiant, sed in salutem et animæ sanitatem fiduciamque continuam salutis hujus suscipiamus. »

In homilia 10 de Pœnitentia, quæ non recte inscribitur 9 in editis : « Quamvis in extrema canitie peccaveris, ingredi, pœnitentiam age : medicinæ locus est hic, non iudicii ; non pœnas exigens, sed peccatorum remissionem trahens. Deo solum dic peccatum tuum : Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, et dimittitur peccatum tuum. »

In sermone de Pharisæo et publicano : « Itaque admono ut confitearis peccata tua. Neque enim te ad theatrum conservorum tuorum, nec te cogo ea hominibus enuntiare : conscientiam tuam Deo exponere, ei ostende facta et vulnera et ab eo medicinam pete : ostende te non exprobranti, sed curanti. »

In homilia 31 in Ep. ad Hebræos : « Ne nos tantum dicamus peccatores, sed etiam peccata recenseamus, unumquodque enumerantes. Non tibi dico ut ea in publicum proferas, neque apud alios accuses, sed ut pareas Prophete dicenti : *Revela Domino viam tuam, apud Deum confitere peccata tua.* »

In homilia 56, in Actus apostolorum : « Quid igitur

si graviter offenderim? Cessa offendere, et lacrymas supde, et ita accede, et statim inprimis invenies illum propitium. Dic solum, offendi, dic ex animo, et pura mente: et soluta sunt omnia. Non adeo cupis dimitti peccata tua, sicut illa cupit peccata tua dimitti. » Vide eadem in homilia 5, de incomprehensibili Dei Natura; conc. 4, de Lazaro; homil. 2 in psal. 1, et in homilia, *Quod non peccata evulganda sunt*. Vide quoque Cassianum J. Chrys. discipulum in collat. xx, cap. 8. Quæ omnia demonstrant morem fuisse Ecclesiæ, de peccatis occultis secreto poenitendi.

Innocentius I, in epistola ad Exuperium episcopum Tolosanum, cap. 4: « Et illud desideratum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum contra uxores in consortio adulterorum virorum manere videantur. Super hoc Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, et non habent latentia peccata vindictam: viri autem liberius uxores adulteras apud sacerdotes deferre consueverunt, et ideo mulieribus prodito earum crimine denegatur: virorum autem latente commisso, non facile quisquam ex suspicionibus abstinetur. Qui utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur. Cum ergo par sit causa, interdum, probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit. » Quare plures viri adulterantes poenitentia publica non plectuntur? Quia non habent, inquit, latentia peccata vindictam, virorum latente commisso. Ergo mos erat Ecclesiæ de peccatis occultis secreto poenitendi.

Bacchiarius in epistola ad Januarium. « Sed prætermisissis his plangatur defunctus, sepeliatur mortuus: id est, partim nostro labore, partim verecundiæ suæ confusione peccatum ejus celetur, et auferatur e medio: nos autem consolationis linteamina, et cælestis spei pigmenta tribuamus. Ipse autem intra sepulcrum secreti sui confusus peccati pudore, contineat se: ibi conscientiæ suæ verme laceretur, qui totus in eo putredines obligat peccatorum. » Nonne illa est poenitentia secreto facta? Quam tamen pro adulterio nefando sufficere existimat Bacchiarius, cujus opuscula laudat Gennadius in Catalogo illustrium virorum.

Augustinus in psalmum xxxi: « Pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei. Dixi. Quid dixisti? Non jam pronuntiat, sed promittit se pronuntiaturum, et ille jam dimittit. Attendite, fratres: magna res, dixi, Pronuntiabo. Non dixi, Pronuntiavi, et tu dimisisti: quia eo ipso quod dixit, Pronuntiabo, ostendit quia nondum pronuntiaverat, sed corde pronuntiaverat. Hoc ipsum dicere, Pronuntiabo, pronuntiare est: ideo et tu remisisti impietatem cordis mei. Confessio vero mea ad os nondum venerat. Dixeram enim, Pronuntiabo adversum me, verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, sed auris Dei jam in corde erat. » Nulla secretior poenitentia cogitari potest, quam

tamen sufficere arbitratur sanctus Augustinus, cum peccatum a Deo dimissum esse agnoscat.

In serm. 44 in Evangelium Joannis: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo*. Nondum accessit corpore, consensit in corde; mortuum intus habet, nondum extulit. Et fit, ut novimus, ut quotidie homines se experiuntur aliquando audito verbo Dei, tanquam Domino dicente, Surge, condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem et justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit in cogitationis secreto, facta est ista resurrectio animæ mortuæ intus: intra latebras conscientiæ, tanquam intra domesticos parietes. » Pluribus aliis in locis eodem modo loquitur. Verbi gratia: In sermone 44 de

Verbis Domini: « Si vero adhuc peccatum conceptum est, et non processit in factum, poeniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. » Quomodo fit ista resurrectio animæ mortuæ intus, in cogitationis secreto, intra domum conscientiæ, intra latebras conscientiæ, tanquam intra domesticos parietes, nisi poenitentia secreto facta? et cur non adhibetur publica? Quia, inquit Augustinus, mortuum intus habet et nondum extulit, id est, crimen nondum est publicum. In sermone 15 de Verbis Domini: « Peccantes coram omnibus corrippe, ut cæteri timorem habeant. Certe si quis, quod solum est verum, distinguit tempora, et solvit quæstionem, verum est. Si peccatum in secreto est, secreto corrippe. Si peccatum publicum est et apertum, publice corrippe, ut ille emendetur, et cæteri timeant. Et in sermone sequenti quænam sit Ecclesiæ disciplina manifeste declarat his verbis: « Ergo corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, et concordat Scriptura. Sic agamus, et sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto arguere, ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere, et corrigere, quid si inimicus quærit audire quid puniat? Novit enim nescio quem homicidam episcopus, et alius illum nemo novit. Ego volo illum publice corripere, et tu quæris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo. Corripio in secreto, pono ante oculos Dei judicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo poenitentiam. Hæc charitate præditi esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quasi non corripiamus, aut putant nos scire quod nescimus, aut putant nos tacere quod scimus. Sed forte quod scis et ego scio, sed non coram te corripio, quia curare volo non accusare. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis prodantur ab uxoribus suis plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur vulnus. » Itaque sanctus Augustinus frequenter docet morem Ecclesiæ fuisse de criminibus occultis secreto poenitendi.

C

Cassianus in collat. xx, de fine pœnit., cap. 5: « Quamobrem verissimus examinatur pœnitentiæ et indulgentiæ iudex in conscientia residet nostra, qui absolutionem reatus nostri ante cognitionis et iudicii diem adhuc nobis in hac carne commorantibus detegit, et satisfactionis ac remissionis gratiam pandit. »

Petrus Chrysologus in sermone 24: « Petrus et Paulus principes fidei Christianæ notitiam nominis Christi toto orbe diffuderunt: Mulier accedendi ad Christum prima tradidit disciplinam: mulier prima dedit formam quomodo peccator tacita confessione deleat sine confusione peccatum: quomodo delinquens soli Deo cognitus de reatu nudare apud homines verecunda conscientia non cogatur: quomodo homo possit venia iudicium prævenire. » Hæc est Ecclesiæ disciplina, de peccatis occultis secreto pœnitendi, cujus mulier prima dedit formam, et quam deinceps Patres unanimi consensu prædicarunt.

Patres concilii Vasensis II, can. 8: « Quod si se tantum episcopus alieni sceleris conscius novit, quandiu probare non potest, nihil proferat; sed cum ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret. »

Leo I, in epistola ad universos episcopos per Campaniam, Samnium et Picenum constitutos: « Illam etiam contra apostolicam regulam presumptionem, quam nuper agnovi a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoventi; de pœnitentia videlicet, quæ ita a fidelibus postulatur, ne de singulorum peccatorum genere libelli scripta confessio publice recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabili consuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserari, pro quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio quæ primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti qui pro delictis pœnitentiam peccator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. » Quamvis sanctus Leo loquatur de confessione publica, hoc tamen simul intelligi debet de pœnitentia publica, quæ non minus parcebat pudori quam confessio publica: et quæ ex occultis crimina tam publica reddebat, ut ab ea eximerentur, quibus timendum esset ne inimicis facta reserarentur, pro quibus poterant legum constitutione percelli; sicut probat canon 34 epistolæ sancti Basilii ad Amphilo-chium. Cum igitur eadem prorsus mala oriantur ex confessione et pœnitentia publica, fatendum est pœnitentiam publicam pro occultis criminibus a

sancto Leone vocari *contra apostolicam regulam presumptionem, et improbabilem consuetudinem*, quæ nullo unquam Ecclesiæ decreto firmata fuit. Quamobrem constat pœnitentiam secreto factam pro criminibus occultis sufficere, atque morem Ecclesiæ fuisse de iis secreto pœnitendi.

Gennadius lib. de ecclesiasticis Dogmatibus, cap. 53: « Sed et secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus. »

Julianus Pomerius lib. II de Vita contemplativa, cap. 7: « Porro illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri aut emendare noluerint, Deum quem habent testem, ipsum habituri sunt et ultorem. Et quid eis prodest humanum vitare iudicium, cum si in malo suo permanserint, ituri sint in æternum, Deo tribuente, supplicium. Quod si ipsi iudices fiant, et veluti suæ iniquitatis ultores hic in se voluntariam pœnam severissimæ animadversionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna supplicia: et lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguunt æterni ignis incendia. » Quandoquidem si ipsi iudices fiant, præveniunt iudicium Ecclesiæ de pœnitentia publica, manifestum est ipsis sufficere pœnitentiam secreto factam. Illud etiam perspicuum est ex eo quod postea cum clericorum pœnitentia, quam omnes norunt tunc temporis non fuisse publicam, eorum pœnitentiam conjungat, atque utramque eodem modo sic describat: « Quapropter Deum sibi facilius placabunt illi qui non humano convicti iudicio, sed ultracrimen cognoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt, aut nescientibus aliis quales occulti sunt, ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferunt, et ab altari cui ministrabant, non animo, sed officio separati, vitam tanquam mortuam plangunt, certi quod reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solum amissa recipiant, sed etiam cives supernæ civitatis effecti, ad gaudia sempiterna perveniant. » Itaque mos erat Ecclesiæ de peccatis occultis secreto pœnitendi.

Cæsarius Arelatensis episcopus in homilia quæ inscribitur 44, tom. II Bibl. Patrum, p. 349: « Admoneo, fratres, in conspectu Dei..... Si autem agit pœnitentiam ex toto corde, sed si agat veram pœnitentiam; ubi Deus vidit sicut cor David, quando increpatus a propheta, graviter et post comminationes terribiles Dei exclamavit dicens: *Peccavi*, et mox audivit, *Dominus abstulit peccatum tuum*. Quantum valent tres syllabæ? tres enim syllabæ sunt: *Peccavi*: sed in istis tribus syllabis flamma sacrificii cordis ejus ad cælum ascendit. » Hæc homilia in quibusdam codicibus mss. tribuitur Augustino, in aliis Ambrosio. Sed a quocunque auctore catholico hæc dicta sint, illa significant pro criminibus etiam gravissimis pœnitentiam secreto factam sufficere.

Laurentius Novariensis episcopus in homilia de pœnitentia: « Si est in te prudentia, si habes consilium et proprium mentis arbitrium: Deus in te est.

Ipse tibi erit pœnitentia, et fons et baptisma et remissio, qui nunquam in te nec desinit, nec deficit. Quid ambiguus æstuas? Quid resolveris animo, et inter inepta tœdia conscientiaæ tuæ fatigatus torpescis? peccasti post fontem, lapsus es post baptisma, fecisti crimen post indulgentiam generalem, quid nunc perit jam spes? nunquid intercepta est retributio?... Ex illa die illaque hora qua egressus de lavacro, ipse tibi es fons jugis, et diuturna remissio. Non opus habes doctore, nec dextra sacerdotis. Mox ut ascendisti de sacro fonte, vestitus es veste alba, et unctus es unguento mystico : facta est super te invocatio, et venit super te trina virtus, quæ vas novum hæc nova perfudit doctrina. Exinde teipsum statuit tibi iudicem et arbitrum; deditque tibi notitiam, ut possis ex te discere bonum et malum : id est, inter meritum et peccatum. Et quia non poteras, manens in membris corporisque compage liber existere a peccato, immunisque esse a noxa, post baptisma remedium tuum in te ipso statuit, remissionem in arbitrio tuo posuit, ut non quæras sacerdotem, cum necessitas efflagitaverit. Sed ipse jam ac si scitus perspicuusque magister errorem tuum intra te emendes, et peccatum tuum pœnitudine abluis. Itaque desinat duritia, cesset desperatio, desinat ignavia, fons nunquam deficit, aqua intus est : ablutio in arbitrio est : sanctificatio in solertia est, remissio in rore lacrymarum. Nolite solvere in segnitiam : fons est in homine conservatus perpetua pœnitudo. Ibi est pœnitentia ad vocem Baptistæ qui sic vociferatur in eremo, et penetrabili clamore desertas hominum mentes exaggerat dicens : *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Nemo potest superni imperii habere apicem, habere fastigium ; nisi fuerit pœnitentiæ suffragio fultus. Ad regni superni penetrabilia non pervenit quisquam, nisi egerit pœnitentiam. Repetit adhuc Baptista : Ego, inquit, baptizo vos aqua in pœnitentiam ; sed alter est post me veniens, qui vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. Noli tu jam quærere neque Joannem neque Jordanem. Ipse tibi esto Baptista. Pollutus es post lavacrum, vitiata sunt viscera tua, contaminata est anima? Tinge te in aqua pœnitentiæ, ablue te abundantia lacrymarum, exuberet fons compunctionis in extis tuis : exudent aquæ vivæ in fibris tuis. Para te venienti Domino, et ipse baptizabit in Spiritu sancto et igni, habens ventilabrum in manu sua : quod est inspectio vel ponderatio pœnitudinis ac peccati. Ipse perpendit in te utrumque pondus ; ipse conspicit in te molem, et molem : unam pœnitentiæ, unam pestilentiaæ. Et pœnitentiæ quidem fractus, ac si triticum, congerit in tuum profectum : peccata vero tua, quasi pestilentiaæ paleas, comburit igni inextinguibili. Hæc est privata remissio, intimo corde provocata, et pœnitudine acquisita. » Quot verba, tot argumenta, quibus probatur pœnitentiam pro criminibus occultis secreto factam sufficere, atque morem Ecclesiæ fuisse de peccatis occultis secreto pœnitendi.

A Gregorius, lib. iv *Moralium*, in cap. iii *B. Job*, cap. 45 : « In tenebras ergo diem vertimus, cum nosmetipsos districte punientes, ipsa delectationis præ blandimenta per districta pœnitentiæ lamenta cruciamus, et cum flendo insequimur, quidquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisque cogitationes in iudicio exquiri subtiliter non ignorat, Paulo attestante, qui ait : inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium ; semetipsum intorsus discutiens, ante iudicium vehementer examinat, ut districtus iudex eo jam tranquillius veniat, quo reatum suum, quem discutere appetit, jam pro culpa punitum cernit. » Deinde hanc pœnitentiam secreto factam sufficere, satis superque confirmat comparatio quam sanctus **B** Gregorius in toto capite sequenti instituit inter pœnitentiam quæ fiet maxime publica in die extremi iudicii, et aliam spontaneam quæ tunc in hæc vita agitur a plurimis, qui intra latebras conscientiaæ semetipsos dijudicant, ut non utique in die manifestationis a Domino iudicentur.

Gregorius, lib. *Pastoralis curæ*, part. iii, admonit. 8 : « Aliter admonendi sunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namque ab impudentiæ vitio non nisi increpatio dura compescit. Istos autem plerumque ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam a pluribus increpentur : istis plerumque ad conversionem sufficit quod eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui invehendo reprehendit ; istis autem major profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Quod postea ostendit exemplo Dei et Pauli ; cuiusque rei hæc affert rationem, ut inquit, et illorum culpas increpatio dura detegeret, et horum negligentiam mollior sermo velaret. » Publica igitur pœnitentia impudentibus necessaria est, quorum crimina increpatione dura deteguntur ; occulta vero pœnitentia sufficit verecundis quorum peccata molliori sermone velantur.

In admonitione 30 : « Sæpe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit : et cogitata nequitia quanto citius solvitur, quia effectu operis districtius non ligatur. Unde recte per Psalmistam dicitur : Dixi : pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei. Qui enim impietatem cordis subdidit, quia cogitationum injustitias pronuntiare vellet indicavit. Denique ait, pronuntiabo adversum me injustitias meas. Dumque ait : Dixi, Pronuntiabo, atque illico adjunxit, et tu remisisti, quam sit super hæc facilis venia ostendit. Et dum se adhuc petere promittit, hoc quod petere se promittebat, obtinuit : quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque ad cruciatum non perveniret pœnitentia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset. »

In admonitione 32 : « Rursumque admonendi

sunt, ut si mali esse non metuunt, erubescant saltem videri quod sunt. Plerumque enim culpa dum absconditur, effigatur : quia dum mens erubescit videri quod tamen esse non timuit, erubescit quandoque esse quod fugit videri. » Sic pluribus testimoniis delarat sanctus Gregorius verecundis quorum peccata occulta sunt, pœnitentiam secreto factam competere atque sufficere, et ideo morem Ecclesiæ fuisse de peccatis occultis secreto pœnitendi.

Joannes, abbas Raithu, ad quem scripsit epistolam Joannes Climacus, in suis Scholiis ad quintum gradum J. Climaci, et in hæc verba : *securaque cujusque sui cura.* « Quia, inquit, de nullo terreno curat, sed pro se sibi sollicita, quomodo sibi Deum reconciliet, et salutem perditam per peccatum inveniat, pœnitendo et lugendo festinat. Et pro se sollicita, et pro se dijudicata sit, quia omnia quæ sunt mundi, et se ipsum puniendo contemnit, qui est pœnitens, et vigilanter ab omni judicio se dignum cernit. Per se igitur cogitatio dijudicata est, quia aliquo alio ad dijudicationem non eget, sed qui est pœnitens, ipse sui ipsius iudex et vindex est. »

Eligijs, Noviomensis episcopus, in homilia de filio prodigo : « Vos etiam, fratres, post exhortationem quam habuimus ad pœnitentes, mecum adraoneo ut unusquisque nostrum recurat ad conscientiam suæ secreta, et interroget semetipsum qualiter per totum annum, maxime his sacris diebus, conversatus est. Et si invenerit in corde suo spinas et tribulos delictorum, studeat auxiliante Deo quantocius evellere, et evellendo eradicare, hisque eradicatis fodiat vomere salutari, ac stercora, id est, bona opera immittat, ut possit facere fructum : et si vel hodie puriter confessus ac devote conversus fuerit ut valeat dignus interesse solemnitati præsentis diei, quæ quia in ea Dominus cum apostolis suis cœnavit, Cœna vocatur. Videat summopere ut sacramenta corporis et sanguinis Domini digne recipere queat ; quatenus potius salutem quam damnationem acquirat, etc. Non ergo abhorreamus pœnitentes istos propter magnitudinem scelerum suorum ; quia potest fieri quod multi sunt inter nos qui pejora commiserint. » Quare igitur qui forsitan pejora commisit quam pœnitentes publici, et qui in corde suo spinas et tribulos delictorum invenit, si vel hodie puriter confessus ac devote conversus fuerit, dignus valet interesse solemnitati et quidem cœnæ Domini ; nisi quia mos Ecclesiæ erat de peccatis occultis secreto pœnitendi ?

In homilia 15 de utriusque agni Paschalis esu : « Quicumque ergo vestrum his quadragenarium dierum observationibus pœnitentiam et confessionis suæ debitum se exercuisse recollit, agat Domino gratias : et quidquid templum Dei violando in se destruxerit, non desperet, sed cito de malo iniquitatis suæ consurgat. Non enim quod peccat, sed quod in peccato perseverat, Deo odibilis est. Ut ergo verbis Domini secundum Marcum utar, quibus dicit : *Quod dico, omnibus dico, vigilate* : similiter, quod

dico, omnibus vobis dico : clericis, laicis ac sanctimonialibus : ut quidquid se recollit invidiæ, aut detractionis, odii quoque et fornicationis sive incestus, vel perjurii, cæterorumve vitiorum contagione at-tactum, saltem hodie per divinæ salutis medicamentum, in quantum prævalet, se purificare procuret. Confiteatur adversum se injustitiam suam Domino ut remittat impietatem cordis sui, et reliquæ cogitationum ejus diem festum agent Domino. Tunc enim reliquæ cogitationis diem festum agunt Domino, quando peccator quilibet post prius datam confessionem, se cohibere pollicetur ab iniquitate sua, totusque prorumpit in lacrymas et in affectionem cordis, quoniam cor contritum et humiliatum Deus non spernit : hujusmodi festivitas angelis exsultantibus fit, Veritate attestante quæ ait : *Quoniam gaudium est in cælo super uno peccatore coram angelis Dei.* » Cum mox sanctus Eligijs convertat sermonem ad publicos pœnitentes, patet peccatores occultos allocutum esse, et eos quidem quos notat incesti crimen forsitan perpetrasse : affirmat nihilominus illo cito posse de malo iniquitatis suæ consurgere ; ita ut, si confiteantur adversum se injustitiam suam Domino, ipse remittet impietatem ; reliquæ cogitationum diem festum agent Domino, hæc festivitas angelis exsultantibus celebranda sit : atque hoc eodem die per divinæ salutis medicamentum se purificaturi sint.

Hæc sunt testimonia Patrum juxta seriem temporum usque ad Theodorum archiepiscopum Cantuariensem deducta ; quæ omnia demonstrant pro peccatis occultis pœnitentiam secreto factam sufficere, atque morem Ecclesiæ fuisse de iis secreto pœnitendi.

CAPUT III.

Patres testantur pœnitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia canonice fuisse statutam.

Non necesse est ostendere Tertullianum in libro de Pœnitentia, et Cyprianum in suis epistolis, de pœnitentia publica ut imperata, non nisi ob publica crimina locutos esse. Quod satis superque declaravit Nicolaus Rigaltius, vir omnium eruditissimus, qui illos Patres suis notis illustravit.

Origenes in Josne homil. 21 : « Sed sicut dicitur de zizaniis, ne forte eradicantes zizania simul cum illis eradicetis et triticum : ita etiam super iis dici potest in quibus vel dubia vel occulta peccata sunt. Neque enim dicimus de iis qui manifeste et evidenter criminosi sunt, ut non de Ecclesia expellantur. » Et paulo post : « Ergo quia non possumus ejicere istos qui nos conculcant, eos saltem quos possumus, quorum peccata manifesta sunt. Ubi enim peccatum non est evidens, ejicere de Ecclesia neminem possumus, ne forte eradicantes zizania, eradicemus simul cum ipsis etiam triticum. » Si, ubi peccatum non est evidens, præsules de Ecclesia neminem possunt ejicere, liquet id quod supra dixit Origenes, eos solummodo qui manifeste et evidenter criminosi

sunt ab Ecclesia expelli, atque ideo poenitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam.

Origenes in *Judicium* cap. 11, homil. 2 : « Et, ut mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de Ecclesia in potestatem Zabuli : uno modo quo superius diximus, cum delictum ejus manifestum sit Ecclesiae, et per sacerdotes de Ecclesia pellitur, ut notatus ab omnibus erubescat, et converso eveniat illi quod sequitur, ut spiritus salvus fiat in die Domini nostri Jesu Christi. Alio autem modo quis traditur Zabulo, cum peccatum ejus manifestum non sit hominibus, Deus autem qui videt in occulto, perspicuus ejus mentem, et animam vitiis ac passionibus servientem, et in corde ejus non solum amorem saeculi, sed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, vel alia hujusmodi, istum talem ipse Dominus tradit Satanæ. » Hæc manifesta duplicis excommunicationis publicæ et occultæ distinctio, manifeste ostendit publicam poenitentiam pro publicis tantum criminibus fuisse statutam. »

Origenes in *Matthæum* tractat. xxxv : « Propter hoc enim et in Ecclesia Christi consuetudo tenuit talis, ut qui manifesti sunt in magnis delictis, ejiciantur ab oratione communi, et ne modicum fermentum non ex corde mundo orantium totam unitatis conspersionem et consensus corrumpat. Talis est igitur consuetudo in Ecclesiis Christi, ut peccatores ejiciantur ab Ecclesia, et agant poenitentiam publicam; non quia magna delicta commiserunt, sed quia manifesti sunt in magnis delictis. » Sic Origenes sæpius declarat publicam poenitentiam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam.

Patres concilii Neocæsariensis, can. 9 : « Quod si de se non fuerit ipse confessus, et argui manifeste nequiverit, potestatis suæ judicio relinquatur. »

Basiliius, in *epist.* 246 : « Necessè est canonibus a Domino sancitis tradi. Scriptum est enim : Si deliquerit frater tuus, inter te et illum, illum corripe; quod si te non audiet, assume tibi alium : quod si ne sic audiet, dic Ecclesiae : quod si neque Ecclesiam audiet, sit tibi de cætero tanquam ethnicus et publicanus. Hoc ipsum in ipso factitatum fuit. Simul accusatus et delatus est : coram uno atque altero reprehensus est : tertio in facie Ecclesiae. Quocirca cum simus ipsi contestati, neque nobis acquievit; deinceps esto excommunicatus, et toti Ecclesiae denuntiatur, ne ipsum admittant. » Canonibus a Domino sancitis ille non traditus fuit, nisi cum pertinacia ipsius crimen in publicum protulerit; et hoc non aliter fieri debuisse affirmat sanctus Basiliius. Cum ergo canones Ecclesiae a canonibus Domini non sint diversi, fateatur quisque necessè est publicam poenitentiam ob crimina tantum publica ab Ecclesia fuisse statutam.

Hilarius diaconus in *Epistola* Pauli ad Corinthios I cap. v : « Cognito opere isto pellendum illum fuisse de cœtu fraternitatis. Omnes enim crimen ejus sciebant, et non arguebant, publice enim novercam

suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. »

Et in *Quæstionibus* ex Veteri et Novo Testamento, utroque mixtim, quæst. 102 : « Hinc est unde Apostolus plebem Corinthiorum arguit, propterea quod illum qui publice uxorem patris habebat, non corripent aut evitarent, ut se emendaret, dicens : *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit* ? Cum enim non esset dux aliquis aut præpositus Ecclesiae, plebis erat corripere eum quem videbant tam turpiter et obscene inter eos conversari. Ac per hoc quasi consentientes eos crimini ejus Apostolus arguit. Nec enim in hac re accusatore opus erat, aut testibus. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. » Expressa omnino est publicæ poenitentiae ratio, quam Hilarius refert. « Omnes enim, inquit, crimen ejus sciebant. Publice novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. »

Joannes Chrysostomus in caput *Matth.* xii, homil. 82 : « Sed facillimum est, dicit aliquis, invidios accusare : dicendum autem est quomodo hoc morbo liberabimur. Quomodo igitur ne veneno suo nos inficiat, faciemus ? Si dabimus operam ut quemadmodum fornicatori nefas ad ecclesiam ingredi, sic invidio quoque. » J. Chrysostomus invidiam quæ veneno suo alios inficit, id est, quæ publica est, et aliis scandalo, poenitentia publica puniendam esse contendit, quam tamen non judicat esse necessariam pro scortis et adulteris occultis, sicut supra ostendimus. Quare aperte testatur poenitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam.

Augustinus in homilia ultima : « Judicet ergo seipsum homo in istis voluntate dum potest, et mores convertat in melius, ne cum non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. Et cum in se protulerit severissimæ medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur, et tanquam bonus incipiens jam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito a præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, ut in offerendo sacrificio cordis contribulati, devotus et supplex, id tamen agat quod non solum illi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum : ut si peccatum ejus non solum in gravi ejus malo, sed etiam in scandalo est aliorum, atque hoc expedire utilitati Ecclesiae videtur antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere poenitentiam non recuset : non resistat, non lethali et mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. » Ut igitur antistes poenitentiam publicam peccatori indicat, non sufficit ut peccatum ejus sit in gravi malo, sed etiam in scandalo aliorum, id est publicum.

Augustinus in lib. 11 contra epistolam Parmeniani, cap. 2 : « Ad hoc enim et ipse Apostolus ait, Si

quis frater nominatur. In eo quippe quod ait, *Si quis*, nihil aliud videtur significare voluisse, nisi eum posse tali modo salubriter corrigi, qui inter dissimiles peccat, id est, inter eos quos peccatorum similitudinem pestilentia non corrumpit. In eo vero quod ait, *nominatur*, hoc nimirum intelligi voluit, parum esse ut sit quisque talis, nisi etiam nominetur, id est, famosus appareat; ut possit omnibus dignissima videri, quæ in eum fuerit anathematis prolata sententia. Ita enim et salva pace corrigitur, et non interfectorie percutitur et medicinaliter uritur. »

Augustinus in sermone 41, de Sanctis : « Pro capitalibus vero criminibus non hoc solum sufficit, sed addendæ sunt lacrymæ, rugitus et gemitus, continuata longo tempore ac protracta jejunia, et largiores eleemosynæ erogandæ, ultro nos ipsos a communiōe Ecclesiæ remouentes, in luctu et in tristitia multo tempore permanentes, et pœnitentiam etiam publice agentes. Quia justum est ut qui cum multorum destructione se perdidit, cum multorum ædificatione se redimat. »

Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65. « Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo cui dicitur, *Gemitus meus a te non est absconditus*; recte constituuntur ab iis qui Ecclesiæ præsent, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. » Pœnitentia publica agitur, ut fiat satis Ecclesiæ. Porro nullus satisfacere censetur, nisi qui injuriam intulit, et talem qualis est satisfactio. Si igitur satisfactio debet esse publica, necesse quoque est ut publica fuerit injuria.

Augustinus, lib. de Correptione et Gratia, cap. 16 : « Peccantes coram omnibus corripere, ut cæteri timorem habeant. » Quod de his peccatis accipiendum est quæ non latent, ne contra Domini tententiam putetur locutus. Itaque frequenter sanctus Augustinus testatur pœnitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam.

Julianus Pomerius, lib. II de Vita contemplativa, cap. 7 : « Ea autem crimina quorumlibet si ipsis criminosis confiteri nolentibus undecunque claruerint, quæcunque non fuerint patientiæ levi medicamento sanata, velut igni quodam piæ increpationis urenda sunt et curanda. Quod si nec sic quidem æquanimiter sustinentis ac pie increpantis medela profecerit in eis qui diu portati et salubriter objugati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent partes debent ferro excommunicationis abscindi : ne sicut caro nobis emortua, si abscissa non fuerit, saltem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corruptit : ita isti qui emendari despiciunt, et in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in sanctorum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant. » Propter scandalum quod aliis injiciunt, ab Ecclesia expelluntur. Ergo quia ipsorum crimen erat publicum. Et quoniam

A declarat illos non debere excommunicari, nisi postquam diu portati et salubriter objugati noluerint corrigi, et exemplo suæ perditionis alios infecerint, clare ostendit pœnitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam.

Caesarius Arelatensis in homilia 1 : « Si vero quisque conscientiam suam interrogans, facinus aliquod capitale commisit, aut si fidem suam falso testimonio expugnauit ac prodidit, aut sacrum Veritatis nomen violauit, si veram baptismi tunicam, et speciosam virginitatis holosericam cæno commaculati pudoris infecit, si in semetipso novum hominem nece hominis occidit, si per augures, et divinos, atque incantatores captivum se diabolo tradidit : hæc et ejusmodi commissa expiari penitus communi et mediocri, licet secreta, satisfactione non possunt; sed graves causæ graviores et acriores publicas curas requirunt, ut qui cum plurimorum afflictione se perdidit, simili modo cum plurimorum ædificatione se redimat. » Illa est certissima publicæ pœnitentiæ ratio, quam Patres sæpissime repetunt, ut qui cum plurimorum afflictione et destructione se perdidit, simili modo cum plurimorum ædificatione se redimat. Sicque testantur publicam pœnitentiam propter crimina publica ab Ecclesia fuisse statutam.

Gregorius Magnus, lib. XII, epist. 32, ad Felicem episcopum Messanæ : « Manifesta quoque peccata non sunt occulta correctione purganda : sed palam sunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperta objugatione sanantur, ii qui eos imitando deliquerant corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est ut pro multorum salute unus condemnatur quam per unius licentiam multi periclitentur. »

Isidorus Hispalensis in Regulis monachorum, cap. 15 : « Peccatum palam commissum, palam est arguendum, et dum manifeste peccans emendatur, ii qui eum in malo imitati sunt, corrigantur. »

Eligius Noviomensis episcopus, in homilia 16 : « Duos præterea, fratres mei, alloquimur : quos publica actio criminalis publicam coegit agere pœnitentiam. » Cum iidem Patres, ut supra ostendimus, affirmant morem fuisse Ecclesiæ de peccatis occultis secreto pœnitendi, non possunt hanc publicæ pœnitentiæ rationem referre, quin manifeste declarent pro publicis tantum criminibus publicam pœnitentiam ab Ecclesia fuisse statutam.

Sed si Patres affirmant pœnitentiam publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam; si Patres testentur de peccatis occultis morem Ecclesiæ fuisse secreto pœnitendi; si denique Patres plane negent morem fuisse Ecclesiæ decreto sancitum publice de peccatis occultis pœnitendi : mirum quomodo J. Morinus dicere potuit, Theodorum primum esse qui aperte morem sustuli publice de criminibus occultis pœnitendi; hujusque moris antiqui tot esse argumenta, quod fere canones ante mille annos in criminum reos conditi. Quod ut propet

tria præsertim adhibet argumenta, quæ nunc examinanda suoque momento ponderanda sunt.

CAPUT IV.

Primum argumentum J. Morini proponitur et refellitur.

Joannes Morinus, vir eruditissimus, ad probandum criminum occultorum capitalium confessione sacerdoti secreto facta, pœnitentiã secundum canones publice actã fuisse, hoc primum proponit argumentum, lib. v de Administratione sacramenti pœnitentiæ, cap. 9 : « Tot sunt, inquit, hujus antiquæ praxis argumenta, quot fere cãones ante mille annos in criminum reos conditi. Quid est enim aliud, imo quid aliud animo lingi potest, quam pœnitentia publica, cum edicunt canones, qui homicidium perpetraverit, qui fornicationem, qui adulterium, qui incestum, qui magos et incantatores consuluerit, etc, in auditione perseveret tot annis, in substratione tot annis; in consistentia tot annis : deinde boni, perfecti, communionis sit particeps? His enim et aliis nominibus reconciliatio cum Deo et Ecclesia ab antiquis vocari solet. Excipiet forsã aliquis negari nullo modo posse pœnas istas publicas esse : quis enim sui equos hoc diliteri posset? sed de peccatis publicis tantum esse intelligendas. Qui sic excipit, tria velim consideret. Primum est, quod recte etiam adnotavit Albaspinæus episcopus Aurelianensis in can. 32 concil. Carthag. III, nullum istorum canonum distinguere inter crimen publicum et occultum : Cujus fornicatio est publica stabit inter audientes, etc. ; sed absolute, qui fornicatus fuerit, qui homicidium perpetraverit. Distinguunt sæpe canones homicidium ultro factum, aut casu; fornicationem ab adulterio; adulterium naturæ ab humano; incestus varias species, et unicuique convenientes pœnas, sed semper publicas imponunt. At nunquam leges, Si crimen istud est publicum, ita punietur; hoc vero modo si occultum. »

Responsio. — Sed nonne aperte distinguunt Patres inter crimina publica et occulta, et pœnitentiã quæ utrisque competit, publicis publicam, occultis secretam, quoties negant morem Ecclesiæ fuisse de peccatis occultis publice pœnitendi, sicut in primo capite ostendimus : quoties affirmant morem Ecclesiæ fuisse de criminibus occultis secreto pœnitendi, sicut in secundo capite declaravimus; quoties denique asserunt pœnitentiã publicam pro publicis tantum criminibus ab Ecclesia fuisse statutam, sicut in tertio capite probavimus. Quid aliud est distinguere? quam cum sanctus Augustinus verbi gratia dicit in sermone de Verbis Domini : « Certe si quis, quod solum est verum, distinguit tempora, et solvit questionem, verum est. Si peccatum in secreto est, in secreto corrippe. Si peccatum publicum est et apertum, publice corrippe, etc. » Et in sermone sequenti : « Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus quæ peccantur coram omnibus, ipsa vero corripienda sunt secretius quæ peccantur secretius. » Manifestiorne distinctio afferri potest quam quæ allata est a Patribus concilii Neocæsariensis, qui

A crimen adulterii in corde commissum nullo publice pœnitentiæ genere puniendum esse decernunt : et a Patribus concilii Vasensis II, qui prohibent can. 8 ne quis episcopus, cui crimen occultum detectum est, reum ab Ecclesia ejiciat, et publice puniat, sed secretis, ut aiunt Patres, correptionibus elaboret. Manifeste quoque distinguunt Patres concilii Carthaginiensis tertii, can. 3, cujus difficultatem J. Morinus perspicens, eam ita sibi proponit dissolvendam. « Statim, inquit J. Morinus, forsã objiciet lector can. 5 concilii Carthag. III : « Cujuscunque pœnitentis publicam et vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur. » Diversa quædam est lectio in isto canone, sed ad rem nihil facit. Verum, ut bene animadvertit laudatus a nobis capite præcedente Dionysius Petavius, validum ex hoc canone cum præcedente comparato pro sententia nostra colligitur argumentum. Præcedit enim, « Presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pœnitentem nisi absente episcopo, et necessitate cogente; » postea sequitur, « Cujuscunque autem pœnitentis publicam, etc. ; » evidentissima duas pœnitentiã publicorum species constituit. Unam quorum crimen est publicum, alteram quorum crimen non est publicum, hoc est occultum. »

Verum si his sic inter se comparatis, canones duas pœnitentiã publicorum constituat species, unam quorum crimen est publicum, alteram, quorum crimen non est publicum, hoc est occultum, necessario inde sequitur, cujuscunque pœnitentis crimen est publicum et vulgatissimum, illum inconsulto episcopo non posse a presbytero reconciliari absente episcopo et necessitate cogente. Quod repugnat disciplinæ Africanæ, etiam temporibus sancti Cypriani, qui in epistola 12, edit. Rigalt., ad clerum scribit, ne vacui exeant lapsi, id est qui quidem idolatriæ crimine totam Ecclesiam adversum se commoverant : « Si incommodo, inquit, aliquo, et infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata præsentia nostra apud presbyterum quemque præsentem : vel si presbyter repertus non fuerit, et urgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesim facere delicti sui possint; ut manu eis in pœnitentia imposita veniant ad Dominum cum pace. » Deinceps sancitum est pluribus canonibus, ne quis vacuus e vita exeat. Quapropter a vero sensu multum abhorret J. Morini expositio. Verus igitur ac genuinus sensus hujusce canonis sic facile intelligi potest, ut presbyter, inconsulto episcopo, non reconciliet pœnitentem, nisi absente episcopo, et necessitate cogente : cujuscunque autem pœnitentis publicum crimen est, extra necessitatis casum ante absidem manus imponi debeat. Atque hunc sensum certissimum esse demonstrat Pœnitentiale Theodori, in quo testatur apud Romanos reconciliationem pœnitentium fieri intra absidem, in Cræna Domini, tantum ab episcopo, et consummata pœnitentia, et si episcopo difficile sit, presbytero posse necessitatis

causa præbere potestatem ut impleat. Eadem testantur Halitgarius in præfatione ad Pœnitentiale Romanum; Regino. lib. I de ecclesiasticis Disciplinis, cap. 296. Cum igitur quorumlibet publice pœnitentium apud Romanos extra necessitatis casum reconciliatio fiat intra absidem: cumque Patres concilii Carthaginensis III asserant hujusce reconciliatio- nis publicæ rationem esse crimen publicum, liquet pœnitentiam publicam non nisi ob publica crimina ab Ecclesia fuisse impositam, atque idcirco illa crimina publica distinxisse ob occultis, pro quibus omnes Patres unanimi consensu censuerunt pœnitentiam secreto factam sufficere.

Hic est ordo charitatis continentæ, quem Deus erga populum Israel tenuit: quem Christus in Evangelio præcepit, et tota Patrum traditio comprobavit. Hæc est denique lex æquitatis publicæ, et juris communis ab omnibus sapientibus laudati, ut solvatur quisque eo modo quo funibus peccatorum suorum colligatur.

CAPUT V

Secundum argumentum refellitur: et ostenditur, licet fere omnes antiqui canones intelligendi sint de criminibus publicis, nam tamen recte a J. Morino concludi, inde sequi Patres antiquos gravissimorum animi morborum sanationem prorsus neglexisse, cum Patres antiqui præter pœnitentiam publicam, et qualem J. Morinus describit, plura alia proposuerint remedia, quæ ad sanationem gravissimorum animi morborum omnino sufficere judicaverint.

« Secundum, inquit J. Morinus, sequetur antiquos Patres de publicis criminibus curam tantum gessisse, de occultis vero nullam. Si enim canones illi de peccatis publicis intelligendi sunt, de occultis homicidiis, fornicationibus, etc., nulli amplius supersunt. Atqui crimina ejusmodi secreta perpetrantur occulte, dum unum aut alterum publice deprehenditur: consequetur igitur gravissimorum animi morborum sanationem antiquos Patres prorsus neglexisse; quod cogitare nefas est, nedum dicere. Si pœnitentiæ rationem tantum haberent pœnarum, tolerari forsitan hoc posset. Verum cum medicamentorum rationem potissimum induant, hancque rationem Patres præ cæteris spectent, dici non potest ulcerum tam pestiferorum nisi publice et in propatulo serperent, quod quam rarissime et vix contingit, curationem deseruisse, susque deque habuisse, et de levibus tantum venialibusque peccatis sanandis curiosos fuisse et sollicitos. »

Responsio. — Quamvis Patres antiqui in canonicis, qui sunt leges publicæ judicii ecclesiastici, non exposuerint remedia quibus crimina occulta diluuntur, non tamen inde recte concluditur a J. Morino Patres antiquos gravissimorum animi morborum sanationem prorsus neglexisse. Etenim alibi præter pœnitentiam publicam, qualem J. Morinus describit lib. IV de Administratione sacramenti pœnitentiæ, cap. 7, quamque ab ipsis etiam incunabulis Ecclesiæ constitutam esse dicit in afflictionibus et macerationibus corporis manifestis, Patres antiqui plura alia proposuerunt remedia, quæ ad sanationem gravissi-

morum animi morborum omnino sufficere judicaverunt. Ut igitur pateat Patres antiquos gravissimorum animi morborum sanationem non neglexisse, licet canones intelligendi sint de criminibus publicis, imo de eorum sanatione maximam gessisse curam; hæc remedia proferemus ex antiquissimis Patribus.

Clemens, apostolorum discipulus, in epistola, quam nomine Ecclesiæ Romanæ ad Corinthiorum Ecclesiam scripsit, et quam Eusebius lib. III eccles. Histor., cap. 16, testatur ab omnibus unanimi consensu receptam esse, ut pote eximiam ac prorsus admirabilem, hæc peccatorum remedia proponit. « Divinæ gratiæ ministri, Spiritu sancto afflati, de pœnitentia locuti sunt. Ipse etiam rerum omnium Dominus cum juramento de pœnitentia locutus est. **B** Vivo, inquit, Dominus, nolo mortem peccatoris, sicut pœnitentiam addens insuper dictum egregium: Resipiscite, domus Israel, ab iniquitate vestra. Dic filiis populi mei, Si peccata vestra a terra ad cœlum usque multiplicentur, si cocco rubriora et cilicio nigriora fuerint, et ad me ex toto corde conversi fueritis et dixeritis, Pater, tanquam populo sancto aurem vobis præbebo. Et in alio loco, sic dicit, *Lavamini, mundi estote, auferte mala ex animabus vestris ab oculis meis, quiescite a malitiis vestris. Discite facere bonum, quærite judicium, liberate oppressum, judicate pupillum, et justificate viduam. Et venite colloquamur, dicit Dominus, et si fuerint peccata vestra quasi phenicium, sicut nivem dealbabo, et si fuerint ut coccinum, sicut lanam dealbabo. Illa sunt remedia pœnitentiæ, quæ divinæ gratiæ ministri Spiritu sancto afflati docuerunt, atque ipse rerum omnium Dominus.* » Quis porro negabit sanctum Clementem censuisse, hæc remedia ex Scripturis petita ad remissionem criminum gravissimorum sufficere?

Justinus martyr in dialogo cum Tryphone Judæo: « Non in hisce beneplacitum consistit Dei vestri. Si quis in vobis est perjuror aut fraudator, peccare desinat. Si quis fornicator, a malo resipiscat: et vera lætaque Dei sabbata peregerit. Si quis impuras habet manus, lavet, et purus fuerit. » Sanctus Justinus videtur spectasse verba Epistolæ divi Pauli ad Ephesios, cap. IV et V, ubi Apostolus proponit apta remedia pro quibuslibet fere peccatis, scilicet pro peccatis mendacii, loqui veritatem: *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Pro peccatis iracundiæ et vindictæ, mansuetudinem, misericordiam ac remissionem debitorum: Irascimini et nolite peccare: Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo, et omnis amaritudo et ira, et indignatio, et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia; estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Pro crimine furti, eleemosynam: Qui furabatur jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat*

unde tribuat necessitatem patienti. Pro peccatis fornicationis, immunditiæ, aut avaritiæ : *Fornicatio autem et omnis immunditia, aut avaritia ne nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Deinde Apostolus describit quinam sint hujus pœnitentiæ fructus : *Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate; fructus enim lucis est in omni bonitate et justitia et veritate, probantes quod sit beneplacitum Deo : et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.* Et in Epistola ad Galatas, cap. v, omnia vitia describit, quibus statim apta remedia subjicit : *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comessiones, et his similia : quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Fructus autem Spiritus est : charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Hæc sunt remedia quæ sanctus Justinus martyr post Apostolum repræsentat, cumque non alia recenseat, cum divo Paulo illa sufficere arbitratus est.

Clemens Alexandrinus Pædag. lib. i : « Pœnitentiam agere est a morbo convalescere. » Lib. ii Stromatum, idem pastor dicit etiam pœnitentiam esse magnam intelligentiam. « Qui enim eorum quæ fecit ducitur pœnitentia, non amplius facit, vel dicit, etc. Est tarda cognitio pœnitentia, cognitio autem est prima a peccato cessatio. Fidei ergo officium quoque et opus est pœnitentia. Nisi enim crediderit esse peccatum quo prius tenebatur, non dimovebitur; et nisi crediderit ei quidem qui delinquit impendere supplicium, paratam autem esse salutem ei qui ex præceptis vivit, ne sic quidem mutabitur. » Lib. iv Stromatum : « Est autem *sufficiens*, ut ego opinor, homini purgatio, perfecta firmaque ac stabilis pœnitentia, si cum de præcedentibus nos damnaverimus actionibus, antè procedamus, postea intelligentes, et mentem immersam amore Dei sustollentes, tam ab iis quæ per sensum delectant quam prioribus delictis. » Lib. vi Stromatum : « Est duplex pœnitentia : una quidem communis, propterea quod peccaverit; altera vero cum peccati naturam didicerit, persuadet ab ipso desistere peccato per principalem rationem cui est consequens ut non peccet. » Libro *Quis dives salvandus*, cap. 38 : « Si quis illam in animum susceperit, quamvis peccatis obnoxius sit, quamvis multa illicita perpetraverit, adaucta charitate puraque adhibita resipiscencia, errata sua corrigere potest. » Pœnitentiæ definitiones quas sanctus Clemens Alexandrinus refert, maxima continent remedia, quæ ipse affirmat ad remissionem peccatorum gravissimorum sufficere; inter quæ tamen nullo modo recensetur illa pœnitentia publica quam J. Morinus dicit ab ipsis incunabulis Ecclesiæ constitutam fuisse in af-

fictionibus et macerationibus corporis manifestis.

Tertullianus, lib. ii adversus Marcionem, cap. 24. « Nam et in Græco sono, pœnitentiæ nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est, quam apud Deum pro rerum variantium sese occurso regi ostendimus. »

Origenes, lib. iii contra Celsum : « Neque injusto docemus sufficere ad hoc ut a Deo recipiatur, si agnoscat suam miseriam, sed qui damnata præterita sua vita, convertat se ad meliorem frugem, eum a Deo recipi. »

Lactantius, lib. vi de vero Cultu, cap. 13 : « Agere autem pœnitentiam, nihil aliud est quam profiteri et affirmare se ulterius non peccaturum. » In eodem libro, cap. 24 : « Is enim quem facti sui pœnitet, errorem suum pristinum intelligit. Ideoque Græci melius, et significantius *μετάνοιαν* dicunt, quam nos possimus resipiscenciam dicere, etc. Purgemus igitur conscientiam quæ oculis Dei pervia est; et ut ait idem, semper ita vivamus ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemusque nos momentis omnibus non in aliquo, ut ille dixit, orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo qui et iudex et testis idem futurus est, cui rationem vitæ reposcenti, actus suos inficiari non licebit. Ergo satius est aut effugere conscientiam, aut nos ipsos ultro aperire animum, et perniciem rescissis vulneribus effundere; quibus nemo alius mederi potest, nisi solus ille qui gressum claudis, visum cæcis reddidit; maculata membra purgavit, mortuos excitavit. » Libro de Ira Dei, cap. 21 : « Itaque Deus non thure, non hostia, non pretiosis muneribus, quæ omnia sunt corruptibilia, sed morum emendatione placatur; et qui peccare desinit, iram Dei mortalem facit. Idcirco enim non ad præsens noxium quemque punit, ut habeat homo resipiscendi et corrigendi sui facultatem. »

Hilarius Pictavorum episcopus in psalm. 11 : « Sed hoc irrationabilis materiæ vas etiam sub alia intelligentia ad rationem humanæ voluntatis aptatum est, homines quidem per hæc vitia sua cadere : sed si in his pœniterent, id est, si ab his desinerent, se quoque Deus in his quæ ad pœnam casus hujus constituerit pœnitere. »

Athanasius in epistola de Interpretatione Psalmorum : « Sunt quidem et in aliis Scripturis sententiæ prohibitoriæ, quæ mala vetant, sed in hoc codice, quomodo abstinendum sit a malis, exprimitur : ut edictum alibi est, pœnitentiam agendam esse, et pœnitentiam esse a peccatis desinere. » Quid his remediis ad remissionem criminum oculorum efficacius? Inter quæ cum nec Tertullianus, nec Origenes, nec Lactantius, nec Hilarius Pictavorum episcopus, neque Athanasius ullo modo commemorent pœnitentiam publicam; nunquid idcirco dicendum est hos omnes Patres gravissimorum animi morborum curam prorsus neglexisse? Absit vero talis injuria.

Basilium in homilia in aliquot Scripturæ locos, ubi

de variis disserit vitiis : « Hic castus est, ille libidinosus. Utrum horum ditior : qui castitatem servat, an qui pecuniam ex injuria possidet? Certe qui castus. Hujus memoria sempiterna, illius fragiles sunt divitiæ; hujus thesaurum fur nullus effodiet, illius divitiæ hodie florent, cras marcescent. Igitur respice æqualia ac plana, suum cuique tribuens honorem : pretiosorem rationem habe, ut misericordiam invenias. Dic, age, estne inter vos quisquam inanis gloriæ cupidus, qui non sit iracundus? Cupidus es inanis gloriæ? non vides plana. Iracundus es? cum iracundo ne habites. Vides quomodo per brevilloquentiam vitia nostra corrigantur, etc. Accipe remedium. Si accerseris medicum, et videris apud eum varia pharmaca variis contenta tabellis, considerabis quid tuo morbo conveniat. Non enim qui pede offendit, quærit oculi curationem; sed qui oculum habet affectum, commodam opem quærit oculo. Itaque quisque sibi ex Scripturis morbo suo convenientia sumat. Iracundus es? cohibe iram. Vir iracundus, inquit, turpis est, disce ex hac Scriptura. »

Gregorius Nazianzenus in oratione 15 : « Alius nostrum pauperem oppressit, ac terræ partem ipsi abstraxit, maleque vel per fraudem, vel per vim terminum transgressus est, et agrum agro copulavit, ut proximo aliquid eriperet, etc. Alius usuris et fenoribus terram contaminavit, etc. Alius reti suo multa colligenti immolavit, ac pauperis prædam domum habens, aut Dei memoriam ex animo aut certe illius male recordatus est, etc. » Et post alia Patrem sic hortatur, ut suum populum hæc doceat remedia, quibus illorum vitia curentur, et ira Dei reprimatur : « His populum tuum instrue. Doce panem esurienti frangere, et pauperes tecto carentes colligere, et nuditatem tegere, nec consanguineos despiciere : ac nunc præsertim, ut bonum nostrum ex penuria sit, non ex abundantia : quo munere Deus magis quam multis oblationibus magnisque largitionibus delectatur. »

Gregorius Nyssenus in oratione adversus eos qui alios acerbius condemnant. « Tu vero, cujus animus æger est, cur non ad medicum properas? cur non ei confitendo morbum ostendis tuum? Quid pateris, ut depascatur, ut superet, ut inflammetur? Tandem aliquando resipisce, ac teipsum nosce. Deum offendisti, procreatorem tuum irritasti, eum qui et præsentis vitæ potestatem habet, et futuræ Dominus ac iudex est. Deliciis indulgens in morbum delapsus es : eum inedia et jejuniis cura. Animus laborat incontinentia, adhibetur temperantiæ medicamentum. Multiplici ac nimia pecuniæ cupiditate in febrim incidisti, liberalitate et eleemosyna depellatur. Hæc enim est nimium expletæ mentis curatio. Læsit te rerum alienarum direptio, quæ rapta sunt ad proprios dominos revertantur; mendacium te proxime duxit ad interitum, Perdes enim, inquit, omnes qui loquuntur mendacium, veritatis studio periculum evitetur, etc. Quid enim aliud est pœnitentia, nisi dissolutio et eversio præteritorum, quæ vel re, vel

A cogitatione sunt admissa? etc. Ostende mihi amaras atque uberes lacrymas tuas, ut meas ego quoque commisceam. Afflictionis participem et socium sume sacerdotem, ut patrem, etc. Quamobrem major tibi eo fiducia sit qui te in Deo genuit, quam in illis a quibus corpore procreatus es. Audacter ostende illi quæ sunt recondita. Animi arcana tanquam occulta vulnera medico retege. Ipse et honoris et valetudinis tuæ rationem habeat. »

Ambrosius, lib. II, epistola 7 : « Simul enim ac confessus quis fuerit, absolvitur. Denique dixi, Pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei. Mora ergo absolutionis in confitendo est, confessionem sequitur peccatorum remissio. » Multiplices animi morbos gravissimos Patres describunt, iisque multiplicia subjiciunt remedia quæ ad salutem aptissima esse profitentur. Si vero canones publicæ pœnitentiæ intelligendi sint tam de criminibus occultis quam de publicis, cur Patres saluberrimi remedii non meminerint? Cogitare nefas est, nedum dicere, illud a Patribus tanta cum incuria fuisse prætermissum.

Joannes Chrysostomus in homilia in Psalmum I Jacobo Billio abbate interprete : « Totam tuam juventutem probro ac dedecore affecisti, totum vitæ tuæ tempus perdidisti? prius scortator eras, postea rapuisti ac suum alteri detraxisti, perjurio et blasphemia te obstrinxisti. Quænam tibi salutis spes esse queat? Actum est de te. Nihil aliud superest, quam ut præsentis saltem vitæ voluptatibus fruaris. Hæc diaboli verba sunt. At mea contraria : Periisti, ad salutem consequi potes. Stupris ac libidini operam dedisti? at pudicitiam studere potes. Adulterium admisisti? at hac labe liberari potes. Cecidisti? at resurgere potes. Exigua pœnitentia tua est? at magna Domini benignitas. Cædem perpetrasti, suum alteri ademisti? at meliorem mentem indue. Adulterio te devinxisti? at ab eo te remove. Sauciatus es? at medicinam adhibe, etc. Diurno tempore id faciendi spatium non habes, verum et præfectorum metus, et sodalium colloquia et negotiorum cura et alendæ proles studium, et uxoris procuratio, et parandæ mensæ sollicitudo, ac denique infinitæ res animum tuum distrahunt. Si in lecto sis, atque in peccatorum tuorum memoriam venias, collacryma : atque hac ratione ea delere potes. Deum tuum roga atque obsecra : Sicque corpus somno trade, posteaquam prius peccata tua confessus fueris ac rationes a te ipso exegeris. Sic enim requiem a Deo obtinebis. Molestumne ac grave est in lecto jacentem quotidiana peccata supputare? Cum autem ea supputas, animum tuum suspende, ipsium exspoli, ipsum gehennæ metu aperi, ipsi sectionem, quæ dolore caret adhibe. Horrendum tribunal tibi effice, animum leniorem redde, ut postero die ad perpetranda peccata cunctantius accedas. »

J. Chrysostomus, in homilia 10 in caput III Matthæi : « Pœnitentiam vero dico, non solum ut a malis prioribus desistamus, verum etiam ut bonorum ope-

rum fructibus impleamur. *Facite*, inquit, *fructus dignos poenitentiae*. Quo autem modo fructificare poterimus, si utique peccatis adversa faciamus. Verbi gratia, aliena rapuisti? incipe donare jam propria. Longo es tempore fornicatus? A legitimo quoque usu suspendere conjugii, ac perpetuam continentiam saepius paucorum dierum castitate medicare. Injuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conviciis: et percutientes te, nunc officiis, tunc etiam beneficiis placare contende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore evellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis ante et temulentia diffluebas? jejunio et aquae potu utrumque compensa, ut famem superes imminentem. Vidisti impudicus alienum decorem oculis? feminam jam omnino non videas, majore tractus cautione post vulnera. *Declina*, inquit, *a malo, et fac bonum*. In homilia 43 in cap. XII Matth.: « Quis ab avaritiae crimine mundus: noli enim mihi dicere, te moderate aliena atque timide letigisse: sed cogita propter hanc rem parvam quam rapuisti, non parvo te cruciati in aeternum esse puniendum. Id inquam cogita et poenitentiam age. Quis a convicio atque obreptatione liber est? id autem procul dubio intrudit. Quis occulte proximum calumniatus non est? Quis superbia non intumuit? hic etiam caeteris omnibus immundior est. Quis oculos a lascivo aspectu continuit? quem adulterio deliquisse non dubitamus? quis frustra fratri suo iratus, non consilio atque reatus reus est? Quis non perjuravit? De quo quid possem dicere videtis, cum qui juravit, eum a malo esse contendam. Quis aliquando mammonae servus non fuit? qui profecto fecit ne Christi servus sit. Possum et alia his majora recensere: sed haec sufficientia duxi ad compunctionem vos inducere, nisi quis valde lapideus aut insensatus est. Nam si singula istorum ad gehennam deducunt, quid futurum est, si ad unum omnia coeunt? Quomodo igitur, inquires, salvari possibile est? si opposita his adhibeamus remedia, misericordiam in pauperes, orationem compunctionem, poenitentiam, humilitatem, contritum cor apprime, contemptum rerum praesentium. Mille namque salutis vias Deus nobis proposuit, dummodo diligenter velimus attendere. Animadvertamus igitur nos, ita medicinam recipiamus, ut per omnia remedia vulnera nostra curemus, et maculas detergamus: Quod facile facimus, si misericordes simus, si his qui nobis dolori fuerant, nequaquam irascimur; si gratias in omnibus Deo agimus, jejunantes pro viribus, orantes assidue, amicos nobis ex mammona iniquitatis facientes. Sic enim certe poterimus et delictorum veniam impetrare, et futura bona consequi. » In homilia de beato Philogonio: « Proinde et tu nunc quibus rebus provocasti Deum, per has rursus facito propitium. Provocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia, cumque et rapta restitueris illis quos injuria affeceris et alia insuper addideris, dicito juxta Zachaeum: Reddo omnium, quae rapui,

A quadruplum. Provocasti lingua et maledicentia, multis contumelia affectis, vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens injuriam inferentibus. Haec non egent multis diebus annisque, sed solo animi proposito, et unico die perficiuntur. Discorde a malo, virtutem amplectere, desiste a pravitate: Palliare te posthac ista non commissurum, et istud sufficere ad excusationem. Ego testificor ac fidejubeo fore, ut si nostrum quisque qui peccatis obnoxii sumus recedens a pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo se postea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirit ad excusationem majorem, etc. Non necesse est trajicere mare, neque montium sperare cacumina, sed domi sedens, si pietatem exhibeas, multamque cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submovere obstaculum, abbreviare viae longitudinem. » J. Chrysostomus singulis criminibus *singula apposuit* et idonea remedia, in quibus nullatenus poenitentia publica deprehenditur. Si loquatur de lacrymis, statim animadverti se intelligere lacrymas quae in secreto domus suae, et per noctem in lecto effusae crimina delent: si vero de jeuniis, non ea pro quibuslibet criminibus, sicut in poenitentia publica, mandari declarat, sed tantum pro deliciarum et temulentia peccatis. Affirmat denique remedia a se proposita, licet non multis diebus, nec multo labore egcant, ea tamen omnino sufficere, nec aliquid aliud Deum requirere ad excusationem majorem.

C Hieronymus in epistola ad Rusticum: « Quando ingressus est David ad Bethsabee uxorem Uriae Ethei, et a Nathan prophetante correptus, respondit: *Peccavi*; statimque meruit audire: *Et Dominus a te abstulit peccatum*, etc. Justitia justis non liberabit eum in quacunque die peccaverit. Et iniquitas iniqui non nocebit ei quacunque die conversus fuerit: unumquemque judicat, sicut invenerit. Nec praeterita considerat, sed praesentia: si tamen vetera crimina novella conversione mutantur.

D Sulpitius Severus in Historia divi Martini, cap. 24: « Testabantur etiam aliqui ex fratribus, audisse se daemone protervis Martinum vocibus increpantem, cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui olim baptismum diversis erroribus perdidissent, conversos postea recepisset, exponentem crimina singulorum: Martinum diabolo repugnantem respondisse constanter antiqua delicta melioris vitae conversatione purgari: et per misericordiam Domini absolvendos esse peccatis qui peccare desinereant. »

Augustinus, lib. de Fide et Operibus, cap. 26: « Sed nisi essent quaedam ita gravia ut etiam excommunicatione plectenda sint, non diceret Apostolus: *Congregatis vobis et meo spiritu, tradere ejusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini Jesu*. Unde etiam dicit: *Ne luceam multos ex iis qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditiam et fornicationem quam gesserunt*. Item nisi essent quaedam non ea

humilitate pœnitentiæ sananda, qualis in Ecclesia datur eis qui proprie pœnitentes vocantur, sed quibusdam correptionum medicamentis, non diceret ipse Dominus, *Corripe eum inter te et ipsum solum; Et si te audierit lucratus es fratrem tuum.* Postremo nisi essent quædam sine quibus hæc vita non agitur, non quotidianam medelam poneret in oratione quam docuit, etc. Sic remedia criminum occultorum non minus aperte distinguuntur a remediis criminum publicorum, id est publici scandali, sicut eodem modo declarat sanctus Augustinus in homilia ultima ex I, cap. 11, quam a remediis peccatorum sine quibus hæc vita non agitur et quorum quotidiana medela est.

Cassianus in Collat. xx, de fine pœnitentiæ, cap. 10: « Noverimus autem nos, ut superius diximus, tunc demum pro præteritis satisfecisse peccatis, cum ipsi motus atque affectus, per quos pœnitenda commisimus fuerint de nostris cordibus amputati. Quod tamen nullus obtinere posse se credat qui non prius ipsas causas atque materias, pro quibus in illa collapsus est crimina, omni spiritus fervore succiderit ut verbi gratia si in fornicationem vel adulterium perniciose familiaritate collapsus est, summa festinatione etiam ipsum earum devitet aspectum: aut certe si per abundantiam vini epularumque est nimietate succensus, illicientium ciborum crapulam summa districtione castiget. Et rursum, si in perjurium, aut furtum, aut homicidium, aut blasphemiam, pecuniarum desiderio atque amore correptus incurrit, materiam avaritiæ illetricem suæ deceptionis abscidat; si in iracundiæ vitium superbiæ passione propellitur, arrogantiam ipsius fomitem summa humilitatis virtute convellat, etc. »

Fulgentius, de Incarnatione et Gratia Christi: « Nempe cum ipse Salvator noster propriæ vocis imperio humanam convenit voluntatem dicens: Pœnitentini, et credite Evangelio, claret tamen quia ut homo in Deum credere incipiat, a Deo accipit pœnitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi pœnitentiam dono Dei miserantis acceperit: quæ est autem pœnitentia hominis, nisi mutatio voluntatis? » Lib. I de Remissione peccatorum, cap. 13: « De illis vero qui intra ecclesiam positi malis operibus insistebant, sic ad Corinthios loquitur medicinali sermone: *Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam super immunditia, et fornicatione et impudicitia quam gesserunt.* Nec istos utique tristis doleret, nec illos humiliatus doleret Apostolus, si impiis et iniquis exacerbantibus divinam justitiam sine conversione cordis remissionem peccatorum crederet conferendam: cum ipsa remissio peccatorum nonnisi in conversione cordis sortiatur effectum. » — Cap. 15: « Ipsius enim remissionis effectus in cordis conversione consistit, etc. Quid est enim aliud remissionem peccatorum consequi, nisi a peccati dominatione liberari? »

Cap. 16: « Conversio autem tunc vera probatur in homine, si impietas, et iniquitas pellatur ex corde. » — Et cap. 17: « Conversio ergo illa in conspectu Dei grata est et accepta, in qua simul et fidei rectitudo servatur et vitæ bonæ regula custoditur: id est, ut principaliter recta teneatur de Deo sententia, deinde proximo exhibeatur charitas divinitus imperata. »

Eligius Noviomensis episcopus, in homilia 2: « Verò tam pauper quis fuerit ut veram innocentiam cum simplicitate puri cordis et castitate mentis et corporis offerre nequivorit: duos saltem turtures, vel duos pullos columbæ; id est, duo compunctionis genera, timoris scilicet et amoris, offerat, unum videlicet, hoc est, timorem pro peccato, pro quo timet et gemit ne ad tartari supplicia pertrahatur. Postea vero alterum in holocaustum, id est amorem pro cœlestis patriæ desiderio, cum jam veniam præsumens non gemit pro supplicio, sed quia tandiu a desiderato Dei regno differtur. »

In homilia 11: « Duo sunt namque genera compunctionis, quibus semetipsos Domino in arca cordis immolant fideles; nimirum si Dominum sentiens anima prius timore compungitur, vel postea, amore. Prius sese in lacrymis afficit; quia dum peccatorum suorum recordatur, pro his perpeti supplicia æternæ pertimescit: at dum longa mortis anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, et in amorem cœlestium gaudiorum animus inflammatur: et qui prius flebat ne duceretur ad supplicium; postmodum flere amarissime incipit, quia differtur a regno. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ majestas æternæ visionis Dei, et amplius plangit quia bonis perennibus deest, quam flebat prius cum mala æterna metuebat. Utramque autem nostræ compunctionis hostiam gratanter accipere dignetur Christus; qui et pro peccato lugentibus atque afflictis clementer errata dimittit, et pro ingressu vitæ cœlestis tota mentis intentione ferventes, æterna suæ visionis luce reficit Jesus Christus Dominus noster. » Et ne quis existimet duo hæc genera compunctionis pœnitentiam publicam complecti, ipsemet postea convertens sermonem ad publicos pœnitentes, testatur se de alia prius locutam esse, id est de pœnitentia secreta, quæ criminibus occultis competit.

Ex his omnibus manifestum est, præter pœnitentiam publicam, qualem J. Morinus describit, Patres antiquos docuisse tot alia esse remedia, quæ ad sanationem gravissimorum animi morborum omnino sufficiunt, quot sunt crimina occulta. Unde satis mirari non possum quod vir summæ eruditionis affirmaverit, si canones intelligendi sint de criminibus publicis, inde sequi Patres antiquos gravissimorum animi morborum sanationem prorsus neglexisse, et de criminibus occultis nullam curam gessisse. Non solum enim hoc argumentum nimis probat de pœnitentia publica pro criminibus occultis, sed etiam pro

criminibus publicis, cum Patres testentur antiquos A canones pœnitentiæ publicæ non intelligendos esse de omnibus criminibus publicis, atque aliam fuisse pœnitentiã quæ ad remissionem quorundam criminum licet publicorum sufficeret, sicut in sequenti capite demonstramus.

CAPUT VI.

Idem argumentum J. Morini refellitur : demonstratur Patres testari antiquos canones pœnitentiæ publicæ intelligendos non esse de omnibus criminibus publicis; atque aliam fuisse pœnitentiã quæ ad remissionem minorum criminum publicorum sufficere arbitrantur. Unde dignoscitur quænam crimina publica publicæ pœnitentiæ obnoxia fuerint.

Origenes in Commentariis in Matthæum, edit. Huet, tom. I, pag. 334 : « Quemadmodum igitur qui talia de omni peccato dicta esse pronuntiat, sive peccatum illud cædes sit, sive veneficium, sive puerorum stuprum, sive aliquid simile, occasionem præbuit cur summam Christi patientiam et procrastinationem animo comprehenderemus; ita e contrario qui fratrem ab eo qui frater appellatur distinxit, eum qui propter minima peccata quibus obnoxii sunt homines, post reprehensionem non fuerit conversus, habendum esse docet pro ethnico et publicano, propter peccata quæ non ad mortem, vel, ut ea in Numeris lex appellat, mortifera non sunt; quod utique nimis crudele videtur; nec enim facile quemquam reperiri posse arbitror, qui non ter ob idem noxæ genus fuerit objurgatus, maledicti, verbi gratia, quo maledici, vel qui ira excandescunt, propinquorum nomini detrahunt; vel vinolentiæ; vel orationis mendacis et otiosæ, vel alterius cujuscumque culpæ ex iis quæ multis inhærere solent. » Secundum Apostolum I ad Corinth. cap. vi : *Neque molles, neque avari, neque ebriosi, regnum Dei possidebunt; et tamen Origenes testatur morem non fuisse Ecclesiæ, ut maledicos, nequidem eos qui propinquorum nomini detrahebant, et ebriosos publicæ pœnitentiæ puniret. Si quis objiciat ab Origene hæc minima vocari, attendat Patres horum temporum non aliter locutos esse. Quare apud sanctum Cyprianum idolatriæ crimen summum est delictum, gravissimum et extremum : minora vero, adulterium et homicidium.*

Cyprianus in libro de Lapsis : « Studebant augendo patrimonio singuli; et obliti quid credentes, aut sub apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Non in sacerdotibus religio devota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina. Corrupta barba in viris; in feminis forma fucata. Adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati. Ad decipiendâ corda simplicium callidæ fraudes, circumveniendis fratribus subdolæ voluntates. Jungere cum infidelibus vinculum matrimonii, prostituerent gentilibus membra Christi : non jurare tantum temere, sed adhuc etiam pejerare : præpositos

superbo tumore contemnere, venenata sibi ore maledicere, odiis pertinacibus invicem dissidere : episcopi plurimi, quos et hortamento esse oportet cæteris et exemplo, divina procuracione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas provincias oberantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari. Esurientes in Ecclesia fratribus non subvenire, habere argentum largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fenus augere. » Ex his verbis sancti Cypriani colligo cum sancto Augustino lib. III contra epistolam Parmeniani, avaros et rapaces qui regnum Dei non possidebunt, temporibus sancti Cypriani in Ecclesia fuisse toleratos; nec morem Ecclesiæ fuisse ut crimina avaritiæ, furti et perjurii, publicæ pœnitentiæ plecterentur.

Pacianus in Parænesi ad pœnitentiã : « Primum igitur, ut diximus, de modo peccantium retractemus, sedulo requirentes quæ sint peccata, quæ crimina : ne quis existimet, propter innumera delicta quorum fraudibus nullus immunis est, me, omne hominum genus, indiscreta pœnitendi lege constringere. Apud Mosen et veteres, minimi quoque peccati, et quadrantis unius, ut ita dixerim, rei, in eodem infelicitatis æstuario volutati sunt. Et qui sabbata violaverant, et qui immunda contigerant, et qui escarum vetita præsumperant, et qui murmurabant, et qui pariete corrupto, et qui veste maculata templum summi regis intraverant, et qui altarium his obnoxii manu contrectaverant, aut veste contigerant, ut in cœlum ascendere citius fuerit, aut emori satius quam hæc universa servare. His igitur nos omnibus multisque præterea carnalibus vitiis ut citius ad destinata quisque perveniat, sanguis Domini liberavit redemptos a servitute legis, et libertate fidei emancipatos. Ideoque apostolus Paulus; Vos autem, inquit, in libertatem vocati estis. Hæc illa libertas, quod non omnibus astringimur quibus veteres tenebantur; sed donata ut ita dixerim silva delictorum et remediorum indulgentiã destinata in pauca conclusi sumus et necessaria; quæ et servare facillimum esset credentibus, et cavere; ut meritissimo Tartarum non recusaret qui tantæ donationi ingratus, ne hæc quidem pauca servasset. Quæ sint autem ista, videamus. Post Domini passionem, apostoli tractatis omnibus atque discussis epistolam tradiderunt, his qui ex gentibus crediderant, perferendam. Epistolæ sententiã hæc fuit : « Apostoli et presbyteri fratres his qui sunt Antiochiæ et Syriæ, et Ciliciæ fratribus qui sunt ex gentibus salutem. Quoniam audivimus quosdam ex nobis exiisse, et conturbasse vos verbis. » Item infra : « Visum est enim sancto Spiritui et nobis, nullum amplius imponi vobis pondus præterquam hæc : necesse est ut abstineatis vos ab idololatriis, et sanguine, et fornicacione, a quibus observantes, bene egetis, valete. » Hæc est Novi Testamenti tota conclusio. Despectus in multis Spiritus sanctus, hæc

nobis, capitalis periculi conditione, legavit. Reliqua peccata meliorum operum compensatione corantur: hæc vero tria crimina, ut basilisci alicujus afflatus, ut veneni calix, ut letalis arundo, metuenda sunt: non enim vitare animam, sed intercipere noverunt. Quare tenacitas humanitate redimetur, convicium satisfactione pensabitur, tristitia jucunditate, asperitas lenitate, gravitate levitas, honestate perversitas, et quæcunque, contrariis emendata proficiunt. Quid vero faciet contemptor Dei? Quid agat sanguinarius? Quod remedium capiet fornicator? nunquid aut placare Dominum desertor ipsius poterit: aut conservare sanguinem suum, qui fudit alienum; aut redintegrare Dei templum, qui illud fornicando violavit? Ista sunt capitalia, fratres, ista mortalia, etc. Accipite remedium si desperare cœpistis; si miseros vos agnoscitis, si timetis. » Multa sunt in hoc testimonio maxime considerata: I. Pacianus declarat a se requiri quænam sint crimina publica pœnitentia plectenda, ne quis existimet se velle omne genus humanum indiscreta lege pœnitentiae constringere. II. Dicit fideles novæ legis ab antiqua lege servitutis liberatos ad pauca redactos esse et necessaria, quæ et servare facillimum esset et cavere. III. Ista quæ caveri debent, ab apostolis notata esse his verbis: Visum est Spiritui sancto et nobis, nullum amplius imponi vobis pondus præterquam hæc: necesse est ut abstineatis vos ab idololatriis, et sanguine, et fornicatione, etc. IV. Hæc tria crimina vocari capitalia et mortalia, et sola esse quæ pœnitentiæ publicæ remedio indigent. V. Reliqua peccata meliorum operum compensatione curari. Non igitur recte J. Morinus concludit, crimina de quibus intelligi non possunt antiqui canones pœnitentiæ, ab antiquis Patribus prorsus neglecta fuisse.

Basiliius in epistola canonica ad Amphilochoium, can. 30: « De his qui rapiunt canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam proferimus, ut ipsi et qui cum eis rapiunt tribus annis sint extra orationes. » Cum sanctus Basiliius declaret se primum esse qui pœnitentiam publicam raptoribus indixerit, nunquid idcirco Patres antiqui crimen raptus prorsus neglexerunt et nullam de eo curam gesserunt. Sed vide Origenis homiliam 3 in Levitici cap. vi, ubi asserit omnes raptores, sive mulierum, sive aliarum rerum, non posse regnum Dei possidere, nisi de iis egerint pœnitentiam.

Basiliius in proœmio ad librum Ethicorum: « Sine dubio pessima nos decepit consuetudo; sine dubio magnorum in nobis malorum causa exstitit perversa hominum traditio, quæ videlicet ex peccatis partim declinarit, partim nullo discrimine adhibito suscepit: et cum aliis vehementer se assumulet succensere, veluti homicidio, adulterio et cæteris generis ejusdem, alia ne simplici quidem increpatione digna judicet, veluti iracundiam, convicium, temulentiam, avaritiam, et si qua sunt his similia, adversus quæ omnia alibi etiam is, ex cujus ore Christus loqueba-

tur, Paulus sententiam extulit, cum dixit, dignos morte esse qui talia agunt. » Saltem consuetudinis, quam improbat, ipse testis est sanctus Basiliius. Utrum vero mos quem sanctus Pacianus testatur ex traditione apostolorum descendisse, jure reprehendus sit, sic exponit ipsius frater sanctus Gregorius Nyssenus.

Gregorius Nyssenus in epistola canonica ad Leotoium episcopum: « Restat ad hæc ut irascentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapsa a bono iræ usu in peccatum ceciderit. Cum autem multa sint quæ per iram fiunt peccata, et omnis generis mala, placuit omnibus nostris Patribus, in aliis quidem non nimium subtiliter agere, nec nimium in eo studii operæque ponere, ut omnia quæ ex ira nascerentur delicta curarent: quamvis Scriptura non solum vulnus prohibeat, sed etiam omne convicium vel maledictum, et si quid aliud ejusmodi ira efficit: sed solam cædis cautionem suis pœnis introduxerunt, etc. Altera autem idololatriæ species, sic enim divinus apostolus avaritiam appellat, nescio quomodo absque ulla pœnæ medela a Patribus prætermittitur sit. Atqui hoc malum quidem videtur esse trium animi constitutionum affectio, etc. Et ut in universum dicam, hic morbus cum apostolica avaritiæ definitione consentit. Divinus enim apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum radicem pronuntiavit, etc. Sed de iis quidem, quoniam id a Patribus prætermittitur est, sufficere existimo publica doctrinæ ratione, ea quomodo fieri potest curare, veluti quosdam morbos ex repletione ortos, inexplebilis avaritiæ affectiones, oratione purgantes. Solum autem furtum, et sepulcrorum effossionem, et sacrilegium vitia existimamus, quod sic a Patrum consequentia, hæc nobis traditio facta sit. Atqui apud divinam Scripturam et fenus et usura sunt prohibita, et per quamdam potentiam, ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub contractus aut transactionis specie hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo nos quidem ad canonum potestatem assequendam fide digni non sumus, in iis quæ ex confesso prohibita sunt, canonicam sententiam dictis jam adjiciemus. » Sanctus Gregorius Nyssenus non vituperat Ecclesiæ morem, de tribus tantum criminibus a sancto Paciano supra notatis publice pœnitendi: imo existimat sufficere cætera peccata, quæ licet a regno Dei excludant, aliis remediis curare, et veluti quosdam morbos ex repletione ortos, inexplebilis avaritiæ affectiones purgare. Ne quis vero forsitan opponeret sententiam sancti Basilii et Gregorii Nazianzeni, qui in oratione 39 sic loquitur: « Quid autem Novati crudelitatem pro lege habeam, qui avaritiam quidem, hoc est, alterum idololatriæ genus, nullo supplicio vindicavit, stuprum autem ita sæve acerbeque condemnavit, quasi nuda ipse carnis et corporis parte constaret. Veluti objectiones præveniens, hæc ita se sentire fatetur, quoniam, inquit, nos quidem ad canonum potestatem assequendam fide digni non sumus. »

Ambrosius lib. n de Pœnitentia, cap. 10 : « Nam si vere agerent pœnitentiam, iterandam postea non putarent, quia sicut unum baptisma, ita una pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum graviorum, illa leviorum. » Quænam vero sint delicta leviora, sic declarat in exhortatione ad agendam pœnitentiam : « Quid est bene vivere post pœnitentiam? doce nos. Dico vobis, abstinere ab ebrietate, a concupiscentia, a furto, a malo eloquio, ab ipso immoderato risu, a verbo otioso, unde redduntur sunt homines rationem in die iudicii. Ecce quæ levia dixi, ut tacerem gravia et pestifera. » Itaque Sanctus Ambrosius affirmat morem non fuisse Ecclesiæ de omnibus peccatis publicis, scilicet ebrietatis, furti et aliis, publice pœnitendi. Quæ peccata non levia et minora nuncupantur, nisi cum maximis et gravioribus delictis comparata, ut jam ex sancto Cypriano animadvertimus.

Joannes Chrysostomus non solum crimina gravissima, adulteria, homicidia et alia ejusdem generis, sed invidiam et iracundiam, et quidem juramentum publica pœnitentia puniendum esse censuit. At privata auctoritate non canonica hoc a se primum statutum esse ipse in homilia 42 ad cap. Matthæi xii de invidia aperte declarat his verbis : « Quomodo igitur ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas ad ecclesiam ingredi, sic invidio quoque : imo vero multo magis invidus quam fornicator a cœtu fidelium exterminandus est. Si enim nunc cum id malum indifferens pene videatur, a nonnullis spernitur : profecto si atrocitas malignitatis ejus omnibus patuerit, facile ab ea resiliemus. Lacrymarum igitur fontes in fletibus manare deberent ex oculis. Deus orandus, perdiscendumque tibi est, turpissimum flagitium esse invidiam : sic enim affectus celeriter tanquam a periculoso morbo fugies, ac pœnitentiam ages. Sed quis ignorat, inquires, vitium esse invidiam? Ignorat quidem, ut dicis, nemo : non tamen sicuti fornicationem, aut adulterium abominandam ducunt. Quod ut credas, quæso, dic mihi : quando quisquam amare flevit, quoniam in invidiam lapsus esset? Quando Deum aliquis propitium esse sibi oravit, quoniam invidia peccasset. Nemo certe unquam. Sed quamvis omnibus invidentior hominibus sit, jejuniis tamen aliquo, aut parvo argento pauperibus dato effecisse credit, ut nihil mali commisisse videatur, cum tamen omnium pessima atque scelestissima passione vexetur. » Idem S. Chrysostomus de iracundia et juramenti testatur in homilia de similitate seu ira. « Ut enim, inquit, fornicantem blasphemantemque impossibile est sacræ mensæ participem fieri, ita quoque qui inimicitias fovet, aut in ira pertinax est, non potest frui sancta communione. Neque id immerito : qui enim meretricatus est, aut adulterium commisit, simul ut animum explevit, finem peccato imposuit; quod si respiciens se a lapsu excitare

voluerit, magnamque ostenderit pœnitentiam, assequetur haud dubie non vulgarem consolationem : qui autem similitatis tenax est, singulis diebus peccatum facit, nec unquam illud absolvit. Illic in adulterio, contra, simul cum flagitio expletum est peccatum : hic quotidie idem scelus tentatur : quam igitur veniam sperabimus, qui nos tali belluæ ultro dedimus? » Et in eadem homilia de juramenti : « Quadraginta dies jam præterierunt, si Pascha quoque sacrum præterierit, nulli jam deinde veniam dabo, non admonitionem, sed vim imperii et severitatem non contemnendam adhibebo. Non enim hæc valida est consuetudinis excusatio : cur non prætendit fur consuetudinem, et a supplicio liberatur? Cur non idem facit homicida et adulter? Jam igitur denuntio et protestor si conveniam singulos et capiam. Nam haud dubie capiam : quod si deprehendam aliquos hæc vitia non correxisse, pœnitentiam irrogabo, edicam ut foris extra sacra mysteria consistent. » Similiter pro spectaculis J. Chrysostomus non amplius pharmaca levia, sed styptica et mordacia pœnitentiæ publicæ adhibenda esse judicat pluribus in locis, ac præsertim in homilia 7 ad caput Genes. i, his verbis : « Neque enim semper expedit pharmaca levia adhibere : sed quando ulcus curationi resistit, oportet styptica et mordacia admovere quo morbo occurratur citius : sciant igitur omnes his criminibus obnoxii, si post hæc nostram admonitionem in ea negligentia manserint, non toleraturos nos, sed legibus ecclesiasticis usuros, et magna austeritate docturos, ne talia posthac negligant, neve tanto contemptu divina audiant eloquia. » Cum igitur J. Chrysostomus se profiteatur horum decretorum primum auctorem, de quo plures conquerebantur, satis ostendit hæc stultissime privata non canonica auctoritate : ac proinde non in more Ecclesiæ fuisse positum, ut saltem tunc temporis hæc crimina publica publicæ pœnitentiæ obnoxia fuerint.

Hieronymus in libro iii in Epist. ad Galatas, cap. v : « Ergo in anima in qua peccatum regnaverit, non potest Dei regnare regnum. Quæ enim participatio justitiæ et iniquitati? Quæ communicatio lucis ad tenebras? Qui consensus Christo et Belial? Et putamus nos regnum Dei consequi, si a fornicatione, idololatria, et veneficiis immunes simus. Ecce inimicitia, contentio, ira, rixa, dissensio, ebrietas quoque et cætera quæ parva arbitramur, excludant nos a regno Dei. Nec refert uno quis a beatitudine excludatur, an pluribus : cum omnia similiter excludant. » Et in hæc verba Epistolæ posterioris, cap. xiii : *Timeo enim ne forte cum venero non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis qualem non vultis, ne forte contentiones, amulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos.* « Propter hæc se dicebat severissime vindicare. Quid faceret, si nostris temporibus adveniret, quibus, ad comparationem aliorum criminum, ista ne putantur quidem

esse peccata. » Hæc falsa persuasio procul dubio nata erat, ex eo quod ista peccata quæ licet excludant a regno Dei, non tamen publica et ardua pœnitentia, sed aliis remediis facillimis curari soleant.

Augustinus, libro de Fide et Operibus, cap. 19 : « Qui autem opinantur et cætera eleemosynis facile compensari, tria tamen esse non dubitant excommunicatione punienda, donec pœnitentia humilior sanentur, impudicitiam, idololatriam, homicidium. Neque enim nunc opus est quærere qualis sit eorum ista sententia, et utrum corrigenda an approbanda, ne opus susceptum mittamus in longum, etc. » Etsi sanctus Augustinus alibi videatur dicere omnia crimina pœnis publicæ pœnitentiæ obnoxia esse, sed requisitis multis conditionibus, quas infra referemus : non tamen testatur plures esse in Ecclesia qui, sine dubio hisdem rationibus moti quibus movebantur antiqui Patres, et inter cæteros sanctus Pacianus et Gregorius Nyssenus, existimabant hæc tria crimina, impudicitiam, idololatriam, homicidium, sola esse quæ humilioris pœnitentiæ remediis indigerent; cum cætera eleemosynis et aliis ejusmodi facile compensari possent.

Postremo, ut traditio Patrum deducatur usque ad Theodorum, egregium Ellgii episcopi Noviomensis testimonium præferam ex homilia 16 : « Pœnitentia autem illa est vera, ut jam amplius non faciat homo mala quæ gessit, sed de præteritis pœniteat et de futuris caveat, nec ad ipsa iterum revertatur. Et ideo, charissimi, juxta Psalmistæ vocem ; declinemus a malo et faciamus bonum : et ut scire possitis quomodo id fieri oporteat, audite quæ dicturi sumus attentius. Quicumque superbus fuit aut elatus, reprimat superbiam suam, et sit humilis et simplex ; quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Qui erat iracundus, vel, quod est deterius, furibundus et minax, protervus atque crudelis, compescat sævitiam suam et mentis crudelitatem, et sit patiens, mitis atque pius, quoniam ira viri justitiam Dei non operatur ; et absque patientia et pietate regnum Dei consequi nemo potest. Qui fuit grassator idem carnifex, sive, quod est deterius, homicida, conversus agat dignam pœnitentiam et sit mansuetus et pius : quoniam sicut homicidæ, nisi dignam egerint pœnitentiam, vitam æternam consequi non possunt, ita nec grassatores, qui sine pietate miserorum membra dilaniant sive detruncant. Qui erat invidus sive odiosus, conversus a malitia sua, sit benignus atque misericors, discat diligere fratrem suum quem prius odio habebat. Qui fuit fornicator aut adulter seu incestus, immundus, conversus agat pœnitentiam, et deinceps vivat sobrie atque continenter, etc. Qui erat scurra, id est, minator turpia sectans et immunda loquens, corrigat semetipsum, et desinat esse quod fuit : discat bonum loqui, qui prius vana et turpia loquendo tam se quam auditores suos maculabat. Qui erat avarus aut tenax, id est, qui aliena cupiebat, et qui sua

minime largiebatur, contentus suis propriis rebus, sit largus et beneficus : id est, aliena non concupiscat, non rapiat, non fraudetur, et in quantum vires ei suppetunt, porrigat. Qui surabatur jam non furetur, sed magis laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Qui erat comessator, id est, glutto aut ebriosus, sit parcus et sobrius. Qui consueverat propter humanam famam indiscrete res suas in cibo et potu superflue effundere, discat rationabiliter eas dispensare ; quoniam sicut abominatio est apud Dominum avaritia, id est tenacitas, ita peccatum est indiscreta effusio : nec tenaces enim nos esse vult Deus, nec prodigos, id est effusos. Qui erat mendax aut falsarius, corrigat malum suum, et cesset esse qualis fuit, sitque amator veritatis et rectitudinis. » Sic exceptis criminibus adulterii, homicidii, et aliis quibus digna competit pœnitentia, qualis tunc in Ecclesia publice agebatur, testatur sanctus Eligius cætera peccata, veluti superbiæ, iracundiæ et sevitæ, quæ excludunt a regno Dei ; invidiæ et odii, animi turpia et immunda sectantis, avaritiæ quæ est idolorum servitus, ebrietatis, prodigalitatæ et mendacii, aliis remediis facile curari.

Hinc constat non pro omnibus criminibus publicis publicam pœnitentiam fuisse impositam. Si ergo argumentum J. Morini de criminibus publicis nimium probat, multo magis de criminibus occultis : cunctumque argumentum quod nimis probat, juxta leges dialecticæ nihil probet ; fateatur quisque necesse est secundum argumentum, quo J. Morinus utitur ad demonstrandum antiquam Ecclesiæ fuisse praxim de criminibus occultis publicæ pœnitentiæ, nullus esse momenti.

CAPUT VII.

Tertium argumentum J. Morini refellitur : et exponitur Augustini testimonium.

« Tertium, inquit J. Morinus, si crimina quis sponte enuntiasset, minori tempore in substratione, auditione, etc., commoraturum, quam si accusatus et convictus esset. Plerique enim canones et Patrum pleraque dicta hanc legem reis criminum dictant, cujus rei testimonia multa legere potes lib. II, c. 6. Si crimina ponas publica pro specie istarum legum explananda, quæ ratio fingi potest istius temperamenti ? Si crimen publicum est, jam convictio per se facta est : ipsa facti, ut ita dicam, notorietas convictioni æquivaluit. Delatus tergiversari non potest. Imo ne delatore quidem opus habet episcopus, cum ponatur crimen publicum et notorium, sed monitore, ac ne monitore quidem, cum eo casti episcopus sola muneris peragendi conscientia stimulatus publicum peccatorem, et resipiscentem pœnitentia castigare possit. »

Responsio. — Quamvis faterer crimen esse occultum, quid inde concluditur, si postea spontanea denuntiatione coram iudicibus Ecclesiæ fiat publi-

cum? Volenti enim non fit injuria. Porro ista denuntiatio quæ varias ob causas agebatur coram iudicibus Ecclesiæ, præsertim vero ne de crimine jam a quibusdam cognito rei accusati et convicti majori pœnitentia punirentur, non potest accipi pro confessione secreta, propter quam nemini unquam licuit juxta canones mandare pœnitentiam publicam, ut tot Patrum testimoniis supra demonstravimus. Quare tertium J. Morini argumentum nullo modo valere potest.

Persequitur J. Morinus: « Sanctus Augustinus, homil. 49, ex 50, c. 3 et sequentibus, evidenter admodum hoc nos docet; baptizatos et fideles compellat: « Si non potuistis habere vel nolulistis pudicitiam conjugalem, seu continentiam, et devistiis a proposito, seu vinculo conjugali, vel devotione continentiae, sit in vobis dolor et humilitas pœnitentiae. » Quia vero alicui forsitan obscurum esset, quod peccati genus, quam pœnitentiam intelligeret, statim hoc explicat: « Apertius dico: nemo dicat, non intellexi. Qui post uxores vestras vos illicito concubitu maculastis, si præter uxores vestras cum aliqua concubulistis, agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut pro vobis oret Ecclesia. » De adulterio perpetrato illi quæstio, eoque potissimum occulto: generatim enim quoslibet adulteros compellat, eosque pari et indistincta necessitate, verbisque de crimine hypotheticis quæ de publico stolidè enuntiarentur, ad pœnitentiam publicam exhortatur et astringit, pœnitentiam scilicet qualis agitur in Ecclesia, ut pro iis oret Ecclesia. »

Responsio. — Cum sanctus Augustinus alibi sæpissime declaret pœnitentiam publicam non nisi pro publicis criminibus indictam esse, et pro occultis secreto factam sufficere, sicut supra ostendimus: nemo non videt, ubi sanctus Augustinus loquitur generatim de criminibus publica pœnitentia puniendis, non nisi publica intelligi posse; verbi gratia, cum quis dicit leges civiles mulieres adulteras punire, loquitur tantum de iis quæ de adulterio convictæ sunt in iudicio sæculari. Idem vero sentiendum esse de iudicio ecclesiastico affirmat sanctus Augustinus in homilia ultima ex 1, cap. 12: « Nos vero, inquit, a communione prohibere quemquam non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari sive ecclesiastico iudicio nominatum atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit et accusator et iudex? Cujusmodi regulam etiam Paulus apostolus in eadem ad Corinthios Epistola breviter insinuasse intelligitur, cum quibusdam commemoratis criminibus, ecclesiastici iudicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. » Et paulo post: « Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato iudicio, sed potius ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum atque convictum. Alioquin illud cur dixit, Si quis frater nominatur aut fornicator,

A aut idolis serviens, et cætera, nisi quia eam nominationem intelligi voluit quæ fit in quemquam cum sententia ordine judiciario atque integritate profertur? Nam si nominatio sola sufficit, multi damnandi sunt innocentes, quia sæpe falso in quoquam crimina nominantur. »

Persequitur J. Morinus: « Deinde prorsus improbabile est eos de peccato publico secretam esse agendam pœnitentiam pertinaciter contendisse, ut contendebant ii quos refutat. Statim enim occurrit quorundam objectioni, qui ut publicæ pœnitentiæ dedecus vitarent prætexebant se privatim et occulte pœnitentiam agere, quasi crimini suo eluendo privata pœnitentia sufficeret. Sed hoc negat Augustinus et negationis suæ rationem reddit. « Nemo sibi dicat, occulte ago, apud Deum ago: novit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solveritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? frustramus Evangelium Dei, frustramus verba Christi? promittimus vobis quod ille negat? nonne vos decipimus? Qui pœnitentiam occulte vult agere de eo peccato cui publicam imposuit Ecclesia, frustrat Evangelium Christi, et supervacanea existimat illius verba, quibus Ecclesiæ tribuit ligandi potestatem, cum illi ejusque decretis sese non submittat. Existimat Ecclesiam eum fallere, et vana remissionis peccatorum promissione, si iussa fecerit, deludere. »

Responsio. — At illud non prorsus improbabile est, cum paulo infra sanctus Augustinus testetur peccatum celari non potuisse. Nonne poterant dicere se de peccatis publicis occulte agere pœnitentiam? qualem non multo post plures egisse refert Anastasius Sinaita ad finem orationis de sancta synaxi his verbis: « Esto, fratrem tuum peccatorem esse, unde cæteras ejus actiones compertas habes? Nam multi crebro reperiuntur qui palam peccarunt, sed clam et occulte magnam pœnitentiam egerunt. Et nos quidem novimus quando peccant, at vero pœnitentiam et conversionem illorum ignoramus, et a nobis quidem judicantur peccatores, apud Deum autem justificati sunt. »

Joan. Morinus: « Sublato hoc pœnitentiæ occultæ suffragio aliud pœnitentiæ publicæ agendæ impedimentum tollit, erubescientiam scilicet, non confessionis publicæ, nam non magis erubisset occulte confiteri, quam occulte pœnitere, unumque facile ex alio consequitur. Deinde probabile videtur, imo certum, eos de quibus agit privatim peccata confessos, sed pœnitentiam publicam recusasse, et private actionem prætexuisse. Nam totus est sanctus Augustinus ad actionum publicarum necessitatem astruendam. Unde necessario inferendum eos in quos disputat, aut jam confessos esse privatim, aut de confessione privata litem nullam movisse, sed tantum pœnitentiam publicam exhorruisse. Sed quidquid sit, actiones occultas non spectavit Augustinus, sed publicas tantum, de quibus erubescientiam amollire

conatur. « Resistit mihi filius pestilentiae, et erubescit genu figere sub benedictione Dei? Quod non erubescit imperator, erubescit nec senator, sed tantum curialis, etc. Propterea Deus voluit ut Theodosius imperator ageret poenitentiam publicam in conspectu populi, maxime quia peccatum ejus celari non potuit, et erubescit senator quod non erubescit imperator, etc. » Hoc est quod praesertim erubescabant genua figere in ecclesia cum poenitentibus, et caput manibus et benedictionibus sacerdotum supponere, ac consequenter ab Ecclesiae sacrificio et fidelium coetu expelli. Ut autem ista modeste et humiliter perferant, Theodosii imperatoris exemplo hortatur. Quod notat sanctus Augustinus Theodosium poenitentiam publicam egisse, maxime quia peccatum ejus celari non potuit, criminis occulti poenitentiam publicam novo dicto confirmat. Necessario enim hinc infertur criminis et occulti et publici poenitentiam agi publicam, sed publici, aut qui celari non potest maxime. »

Responsio. — Quis putet sanctum Augustinum dialecticae peritum, adulteros quoslibet occultos ad agendam publicam poenitentiam exhortari, hoc scilicet argumento: Deus voluit ut Theodosius imperator ageret poenitentiam publicam in conspectu populi, maxime quia peccatum ejus celari non potuit; ergo Deus vult ut vos, quorum peccata sunt occulta, agatis poenitentiam publicam? Nunquid prompta esset excusatio? Imo Deus non vult ut agamus poenitentiam publicam, maxime cum peccatum nostrum celari poterit. Ut igitur exhortatio sancti Augustini quodammodo valeat, dicere debemus peccata eorum quos ad publicam poenitentiam agendam hortatur, publica fuisse.

Porro haec verba, maxime cum non novo dicto confirmant publicam poenitentiam agendam esse de peccatis occultis, sed tantum indicant fieri posse propter quasdam alias rationes, quas supra exposuit Origenes; et maximam publicae poenitentiae rationem, et solam quae fuerit a Patribus sancita, esse crimen publicum.

J. Morinus nonnulla alia Patrum testimonia proponit, quibus, ne eadem saepius repetantur, sufficit respondere: I. Nullum testimonium proferri, quod aperte probet pro peccatis occultis secundum canones publicam poenitentiam agendam esse. II. Quae Patres dicunt de peccatis capitalibus poenitentia publica diluendis, non nisi de criminibus publicis intelligi posse, cum Patres alibi manifestissime distinguant inter crimina publica et occulta, et poenitentiam quae utrisque competit, occultis occultam, publicis publicam.

CAPUT VIII.

Explicantur quaedam verba Poenitentialis: atque ostenditur poenitentiam publicam, qualem Joan. Morinus describit; pro publicis criminibus etiam gravissimis non esse absolute necessariam; et quare Patres plures publicos peccatores ab ea exemerint.

Aliquis forsitan objiciet verba Poenitentialis, ubi

A Theodorus refert in sua provincia non esse reconciliationem, quia non est publica poenitentia; contenditque Theodorum non solum pro peccatis occultis, sed etiam pro publicis poenitentiam publicam mutasse. Verum animadvertendum est, id quod nullo unquam Ecclesiae decreto fuit stabilitum, a Theodoro non potuisse mutari contra canones, scilicet pro criminibus occultis publicam poenitentiam. De publicis vero criminibus considerare oportet, Theodorum disciplinam totius Ecclesiae, tam Orientalis quam Occidentalis, proponere; et morem quem in sua provincia institutum repererat, spectata plurimorum infirmitate, maluisse tolerare quam cum scandalo aliorum auferre privata auctoritate. Quapropter, ne quis severioris disciplinae amator vituperet Theodorum, quem Patres in synodis pium aequae ac doctum laudant; oportet ostendere: I. poenitentiam publicam, qualem lib. iv de Poen., cap. 7, J. Morinus describit, et quam plures dicunt ab incunabulis Ecclesiae constitutam esse in afflictionibus et macerationibus corporis manifestis ac diuturnis, non esse omnino necessariam ad remissionem publicorum criminum etiam gravissimorum. II. Quibusnam rationibus moti sunt Patres, ut multos peccatores publicos ab illa poenitentia eximerent.

Justinus in Apologia, juxta Eusebium prima, quae idcirco male inscribitur secunda in editis: « Propheta a persona Patris dicit: Et diem magnam jejunii, et otium non sustinebo, neque cum veneritis ut appareatis mihi, exaudiam vos. Plenae sunt manus vestrae sanguine. Et cum offertis simillam aut incensum, abominatio mihi est. Adipem agnorum et sanguinem hircorum nolo. Quis enim requisivit haec ex manibus vestris? Verum dissolve omnem colligationem iniquitatis; disrumpe fasciculos violentorum contractuum; vagum et nudum tege, frange esurienti panem tuum. Et qualia quidem sint quae per vates suos a Deo praecipita sint, his exemplis intelligere potestis. » — In dialogo cum Tryphone Judaeo: « Quid mihi jejunatis, ut hodie audiatur in clamore vox vestra? Jejunium hoc ego non elegi, ut in die humiliet vir animam suam. Atque si flectas tanquam circulum collum suum, et saccum cineremque substernas, ne si quidem vocabitis jejunium et diem acceptum Domino. Non istius modi jejunium ego elegi, dicit Dominus: sed solve omnem colligationem iniquitatis, solve obligationes violentorum contractuum, emitte contractos in remissione et omnem sygrapham iniquam discerpe; frange esurienti panem tuum, et egenos vagos induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum: et e vernaculis seminibus tui, ne quemquam despexeris. Tunc erumpet matutinum lumen tuum; et sanitates peccatoris citius orientur: et praehibit ante te justitia tua, et gloria Dei complectetur te. Tunc clamabis, et Deus exaudiet te: adhuc te loquente, dicet: Ecce adsum. Si abstuleris a te colligationem, et manuum complicationem, et verbum murmuris, et dederis esurienti panem tuum ex animo, et animam humiliatam im-

pleveris : tunc exoriatur in tenebris lumen tuum, et tenebræ tuæ ut meridies. » Sanctus Justinus loquitur de pœnitentia quæ ad remissionem gravissimorum et publicorum criminum penitus sufficit : attamen non illa est pœnitentia qualem J. Morinus describit, et quam plures viri docti dixerunt ab incunabulis Ecclesiæ constitutam esse in afflictionibus corporis manifestis ac diuturnis. Itaque sanctus Justinus hanc pœnitentiam ad remissionem gravissimorum et publicorum criminum non absolute necessariam esse judicavit.

Theophilus Antiochenus ad Autolicum, lib. III : « Cæterum Isaias propheta communiter omnes, imprimis tamen Judæos, compellat, ut ad pœnitentiam convolent, dicens : *Quærite Dominum*, quando ille *inveniri potest : invoke eum*, quando ille *prope est. Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserabitur ejus, et ad Deum nostrum*, quoniam abundabit ut remittat. Alius præterea propheta, Ezechiel, inquit : Quod si impius aversus fuerit ab omnibus peccatis suis quæ fecit, et custodierit omnia statuta mea, feceritque judicium et justitiam, vivendo vivet et non morietur. Omnes iniquitates ejus quas fecit non venient in recordationem ejus, sed in justitia sua quam fecit, vivet. Nunquid desidero aut volo mortem impii, dicit Dominus Deus? an non magis ut convertat se a viis suis et vivat? Isaias iterum inquit pœnitentiam inculcans : Convertimini qui profundum consilium initis et iniquum, ut salvemini. Similiter Jeremias : Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quemadmodum vindemians ad cartallum, et misericordiam consequemini. Plurima sunt et numerum fere omnem excedunt, quæ in Scriptura sacra de pœnitentia agenda comprehenduntur, etc. Utriusque Testamenti ministri, uno eodemque Spiritu inspirati locuti sunt. Isaias sic clamat : Auferte malitiam conatum vestrorum a conspectu oculorum meorum, cessate malefacere, discite benefacere, quærite judicium, salvate oppressum, agite in judicio causam pupilli et viduæ. Idem alibi dicit : Dissolve impias colligationes, solve fasciculos onerosos, dimitte confractos liberos, et ut dirumpatis omne onus. Nunquid ut partiaris esurienti panem tuum, et pauperes vagos introducas in domum? Si videris nudum, operies eum, et a propinquo tuo te non abscondes. Tunc proferetur quasi aurora lux tua, et sanitas tua velociter crescet, et ibit ante te justitia tua. His astipulatur Jeremias dicens : State juxta vias, et circumspicite, interrogate de semitis antiquis, et quæ via melior fuerit, in ea ambulate : ut inveniatis requiem pro animabus vestris : judicium justum judicate; quia in his consistit voluntas Domini Dei vestri. Huic consentit Moses, qui ait : Custodite judicium, et appropinquate ad Dominum Deum vestrum, qui firmavit cælum et condidit terram. Ab his non dissentit Zacharias, dicens. Judicate judicium veritatis, et facite pietatem atque misericordiam unusquisque

cum fratre suo. Viduam et pupillum, peregrinum et pauperem nolite calumniari : neque cogitatis in corde vestro unusquisque malum fratris sui. » Sanctus Theophilus pluribus Scripturarum testimoniis et præcipuis, veram describit pœnitentiam, quæ ad remissionem publicorum et gravissimorum criminum omnino sufficit : cumque non ea sit pœnitentia quam plures dixerunt ab incunabulis Ecclesiæ constitutam esse in afflictionibus et macerationibus corporis manifestis ac diuturnis, certum est sanctum Theophilum, ad remissionem publicorum et gravissimorum criminum non absolute necessariam judicasse hanc pœnitentiam.

Irenæus, lib. IV adversus hæreses, cap. 32 : « Sed miserans eorum cæcitati, et verum sacrificium insinuans, quod offerentes propitiabuntur Deum, ut ab eo vitam percipiant. Quemadmodum alibi ait : Sacrificium Deo cor contribulatum; odor suavitatis Deo cor clarificans eum qui plasmavit, etc. Et Zacharias autem in duodecim prophetis, significans eis voluntatem Dei, ait : Hæc dicit Dominus omnipotens. Judicium justum judicate, pietatem et misericordiam facite unusquisque ad fratrem suum. Viduam et orphanum et proselytum et pauperem nolite opprimere, et unusquisque malitiam fratris sui non recogitet in corde suo, et jurationem falsam ne dilexeritis. Quoniam hæc omnia odi, dicit Dominus omnipotens. Et David autem similiter : Quis est, inquit, homo qui vult vitam, et amat videre dies bonos? Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum. Declina a malo et fac bonum; inquire pacem, et sequere eam. » Aliis Scripturarum testimoniis sanctus Irenæus describit perfectam pro criminibus sive publicis sive gravissimis pœnitentiam, quæ tamen non consistit in afflictionibus et macerationibus corporis manifestis ac diuturnis.

Clemens Alexandrinus in libro quem inscripsit : *Quisnam dives salutem consequi possit*, pœnitentiam juvenis, qui instituto latronum collegio, ipse prompto animo dux eorum effectus, violentia, cedibus atque atrocitate cunctos superabat, sic refert : « Et accedentem senem, id est Joannem apostolum, complexus, gemitu ac laments quantum maxime poterat, veniam rogabat, et lacrymis quasi altero quodam baptismo expiabatur, solam dextram occultans. Tum apostolus spondens ac dejerans se veniam ipsi a Servatore impetravisse, oransque ac in genua provolutus, et dextram ipsam juvenis, ut pœnitentia expurgatam deosculans, ipsam in ecclesiam reduxit. Exinde partim crebris orationibus Deum deprecans, partim continuatis una cum juvene simul decertans, omnibus denique verborum illecebris animum ejus demulcens, non prius abscessit quam illum Ecclesiæ restituisset, magnumque sinceræ pœnitentiæ exemplum, et iteratæ regenerationis ingens documentum, et conspicuæ resurrectionis tropæum omnibus ostendisset. » En magnum pœnitentiæ exemplum, quod declarat cri-

mina publica et gravissima absque diuturnis afflictionibus et macerationibus corporis dilui posse.

Hucusque testimonia Patrum plane demonstrant publicam poenitentiam quæ consistit in afflictionibus et macerationibus corporis manifestis ac diuturnis non esse absolute necessariam. Illud quoque erit perspicuum etiam dum maxime hæc poenitentia vigeat, si ostendamus quibusnam rationibus moti sint Patres ut multos peccatores publicos a poenitentia publica eximerent.

Patres concilii Neocesariensis, can. 9: « Presbyter si præoccupatus corporali peccato provehatur, et confessus fuerit de se quod ante ordinationem deliquerit, oblata non consecret, manens in reliquis officiis, propter studium bonum. » Nam peccata reliqua plerique dixerunt per manus impositionem posse dimitti. Crimen occultum ipsa confessione fit publicum. Qui tamen illud commisit, propter manus impositionem quam in ordinatione accepit, a poenitentia publica liberatur. Quam rationem posthac Innocentius I confutasse videtur in epistola ad episcopos Macedoniæ, cap. 4, his verbis: « Ergo si ita est, applletur ad ordinationem sacrilegi, adukeri atque omnium criminum rei, quia benedictione ordinationis crimina vel vitia putantur auferri. Nullus sit poenitentia locus quia id potest præstare ordinatio quod longa satisfactio præstare consuevit. »

Basilus in epistola canonica ad Amphiloichium, can. 32: « Qui peccatum ad mortem peccant clerici, a gradu quidem deponuntur, a laicorum autem communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipsum. » Quamvis alterius disciplina antiquissima sint exempla, hæc tamen antiqua est et valde probata, quam sanctus Basilus ut iam suo tempore stabilitam refert, et cujus postea Patres testes sunt ac defensores: Optatus Milevitanus in fine lib. 11; Siricius in epistola ad Himerium Tarracensem, cap. 14; Patres concilii Carthaginensis v, can. 11; qui canon refertur in integro codice Ecclesiæ Africanæ, can. 27; Hieronymus in epistola ad Sabinianum; Augustinus lib. 1 de Baptismo contra Donatistas cap. 1. Leo I in ep. ad Rusticum Narbonensem. resp. 11: « Quod, inquit, sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: sacerdos si peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa. » Patres concilii Epaunensis, can. 22: « Si presbyter aut diaconus crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quandiu vixerit, communione sumenda. » Et Isidorus Hispalensis, lib. 11 de ecclesiasticis Officiis, cap. 16: « Honorum duntaxat dignitate servata, ita ut a sacerdotibus et levitis Deo tantum teste fiat, a cæteris vero astante coram Deo solemniter sacerdote. »

Basilus in eadem ep. canonica, can. 34: « Adulte-

ratas mulieres, et confitentes, vel quomodocunque convictas publicare quidem patres nostri prohibuerunt, ne convictis mortis causam præbeamus. Eas autem stare sine communione jusserunt donec impleretur tempus poenitentia. »

Gregorius Nazianzenus in oratione 39: « Siquidem illi poenitentia minime ducebantur, optimo jure eos repulit; nam ne ipse quidem eos recipio, qui vel nullo modo vel non satis deprimuntur, nec patrato crimini parem vitæ emendationem afferunt: Cumque recipio, convenientem ipsis locum assigno, sin autem lacrymis confectos, haudquaquam imitabor. »

Joannes Chrysostomus, in homilia de David et Saule: « Nihil, inquam, istiusmodi frigidorum verborum locutus est publicanus, quibus utimur quotidie nos, conviciis ac maledictis aspergentes, sed amare suspirans pectusque percutiens, hoc tantummodo dixit, Propitius esto mihi peccatori, et descendit justificatus. Vides celeritatem? Accepit probrum, et abluit probrum; agnovit peccata, et deposuit peccata, et criminum accusatio facta est illi criminum remissio, et hostis insciens factus est beneficus. Quot labores erant publicano subeundi, jejunando, humi dormiendo, vigilando, bona sua egenis impartiendo, longo tempore in sacco et cinere sedendo, ut illa tam multa peccata posset deponere? At nunc cum nihil tale fecerit, simplici verbo contumem deposuit iniquitatem, ac probra conviciaque Pharisei, qui videbatur illum contumelia afficere, pepererunt justitiæ coronam, idque sine sudoribus, sine laboribus, et absque longi temporis mora. » In homilia 1 de poenitentia: « Cujus autem rei gratia præfinitum spatium ad tam breve tempus redegit? quo et barbarorum discas virtutem, dico autem Ninivitarum tribus diebus tantum peccatorum iram solvere valentium: atque Dei clementiam admireris, trium dierum poenitentia contenti tot pro peccatis? tuque desperatione non corruas, etsi millies peccaveris. Quemadmodum enim anima pigritans atque negligens, quanquam multum ad poenitentiam temporis accipiat, nihil operatur magnum, neque sibi ipsi Deum ob desidiæ conciliat; sic qui proposito excitato fervet, atque multa cum solertia poenitentiam ostendit, brevi temporis momento longævi temporis peccata delere poterit? Nonne tertio Petrus negavit? nonne tertio cum juramento? nonne vilis cujusdam ancillæ verba timens? Quid ergo? Oportuitne illum ad poenitentiam multos annos terere? nequaquam; sed eadem nocte lapsus est et erectus; vulnusque et medicinam accepit: ægrotavit, atque ad priorem rediit sanitatem. »

In homilia de beato Philogonio: « Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfero gravissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaveris, ut multitudinem peccatorum reddas contractiorem. Nec illud perpende quod breve tempus est, sed illud considera

quod benignus est Dominus, quandoquidem et Nini-
vitæ tridui spatio tantam iram Dei a se depulerunt,
nec obstitit illis temporis angustia, sed animi prom-
ptitudo, amplectens Domini benignitatem, totum per-
agere valuit. Et meretrix illa brevi temporis mo-
mento cum ad Christum accessisset, omnia probra
diluuit. Quia et calumniantibus Judæis quod illam ad-
mississet, tantamque præbuisset fiduciam, Christus
illis quidem silentium imposuit, hanc vero malis
omnibus liberatam, comprobatoque illius studio,
ita domum remisit. Quid ita tandem? quoniam fer-
venti animo, et flagranti corde, ardentique accessit
fide, sanctosque illos a sacros attigit pedes, solutis
capillis, fontibus lacrymarum ex oculis emissis, un-
guento profuso.)

Bacchiarius in epistola ad Januarium de recipien-
dis lapsis: « Qualiter rogo, de misericordia Domini
possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit
quare nequaquam pœnitere dignatus sit, etc. Salo-
mon ille mirabilis, qui meruit assistrici Dei, hoc
est sapientiæ, copulari, in alienigenarum mulierum
incurrit amplexus, et vinculo libidinis illaqueatus,
etiam sacrilegii errore se polluit, quia simulacrum
Chamos Moabitico idolo fabricavit: sed qui per
phetam culpam erroris agnovit, nunquid misericor-
diæ cœlestis extorris est? Ac forsitan dicas, Nus-
quam eum in canone lego pœnituisse, neque miseri-
cordiam consecutum. Audi ergo, frater, pœnitentia
ejus, quæ non inscribitur publicis legibus, fortasse
ideo acceptabilior judicatur, quia non ad faciem po-
puli, sed in secreto conscientiæ Deo teste pœnituit.
Veniam autem ex hoc consecutum esse agnoscimus
quia cum solutus fuisset a corpore, sepultum illum
inter regum Israelitarum corpora Scriptura commemo-
rat; quod tamen alibi peccatoribus regibus abne-
gatam esse cognoscimus, qui usque in finem vitæ suæ
in propositi perversitate manserunt: et ideo quia in-
ter reges justos meruit sepeliri, non fuit alienus a ve-
nia: veniam autem ipsam sine pœnitentia non potuit
promereri.)

Augustinus in homilia ultima ex L, cap. 11:
« Nemo arbitretur, fratres, propterea se consilium
salutiferæ hujus debere pœnitentiæ contemnere,
quia multos forte advertit et novit ad sacra altaris
accedere, quorum talia crimina non ignorat. Multi
enim corriguntur ut Petrus. » Quare canones epi-
scopis permittunt pœnitentiæ pœnas eo leviores ac
minores reddere, quo magis cordis compunctio au-
getur: atque Patres docent non tam considerandam
esse mensuram temporis quam doloris. Augustinus
in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65: « In actione
autem pœnitentiæ, ubi tale crimen commissum est,
ut is qui commisit a Christi etiam corpore separe-
tur, non tam consideranda est mensura temporis
quam doloris. Cor enim contritum et humiliatum
Deus non spernit. » Leo I, in ep. ad Nicetam epi-
scopum Aquileiensem, cap. 5: « Consultationi chari-
tatis tuæ hoc etiam respondendum esse credidimus;

non tam temporis longitudine, quam cordis compunc-
tione pensanda est. »

Vigilius papa I, in ep. ad Cæsarium Arelatensem:
« Sed quia, sicut charitatem tuam bene nosse confi-
dimus, modus pœnitentiæ præsentium potius sacer-
dotum inspectioni committitur, ut juxta compunctio-
nis meritum veniæ quoque possit indulgeri reme-
dium, tuæ hoc potius æstimationi credimus relin-
quendum. » Unde Gennadius testatur in libro de
ecclesiasticis Dogmatibus, cap. 53, a pœnitentia pu-
blica prorsus immunes esse quiconque vere ac per-
fectæ pœnitentiæ signa certissima dabant. « Sed et
secreta, inquit, satisfactione solvi mortalia crimina
non negamus, sed mutato prius sæculari habitu, et
confesso religionis studio per vitæ correctionem, et

B jugi imo perpetuo luctu miserante Deo, ita duntaxat
ut contraria pro iis quæ pœnitet, agat, et Eucharis-
tiam omnibus Dominicis diebus supplex et submis-
susque ad mortem percipiat. » Denique Patres una-
nimi consensu declarant nihil aliud quam charitatem
a peccatoribus requirere Deum a quo non nisi cupi-
ditate recesserunt; hoc esse in quo consistit tota
lex et prophetæ: ac propterea jugum esse suave, et
onus leve, ad quod Christus omnes vocat qui labo-
rant et criminum pondere onerati sunt. Innumera fere
de hac re Patrum testimonia proferre possem, sed
omnium instar erit Salviani testimonium, qui sic
loquitur in libro vii de vero Judicio et Providentia
Dei: « Præsertim cum a nobis Deus nihil onerosam,
nihil grave exigit, etc. Quid namque ait? Venite ad
me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego refi-
ciam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a
me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis re-
quiem animabus vestris. Jugum enim meum suave,
et onus meum leve. Non ergo nos ad laborem vocat
Dominus, sed ad refectionem. Quid namque a nobis
exigit, quid præstari sibi a nobis jubet, nisi solam
tantummodo fidem, castitatem, humilitatem, sobrie-
tatem, misericordiam, sanctitatem? quæ utique omnia
non onerant nos, sed ornant: nec solum hoc, sed
adeo vitam præsentem ornant, ut futuram plus or-
nare possint. »

Non solum qui convertebantur ut Petrus, non eis
imponeretur pœnitentia publica, sed etiam multis qui
ut Judas, aut ut pote nimis infirmi tolerabantur.
D Illa est secunda ratio quam Augustinus refert in ho-
milia ex L, cap. 11: « Multi enim corriguntur ut Pe-
trus, multi tolerantur ut Judas. » Eandem rationem
alibi explicat sanctus Augustinus in lib. de Fide et
Operibus, cap. 3: « Utrumque faciendum est, sicut
et infirmitatis diversitas admonet, eorum quos uti-
que non perdendos, sed corrigendos curandosque
suscepimus, et alius sic, alius autem sic sanandus
est: ita etiam est ratio dissimulandi et tolerandi
malos in Ecclesia: et est rursus ratio castigandi et
corripiendi, non admittendi vel a communione re-
movendi. Errant autem homines non servantes mo-
dum, et cum in unam partem procliviter ire cœpe-
rint, non respiciunt divinæ auctoritatis alia testi-

monia, quibus possint ab illa intentione revocari, et in ea quæ ex utrisque temperata est veritate ac moderatione consistere.

Augustinus in epistola 48 Vincentio contra Donatum et Rogat. de corrigendis hæreticis : « Propter bonos mali tolerandi sunt : sicut toleraverunt prophætæ contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant : sicut ipse Dominus nocentem Judam usque ad condignum ejus exitum toleravit, et eum sacram cœnam cum innocentibus communicare permisit : sicut tolerarunt apostoli eos qui per invidiam, quod ipsius diaboli vitium est, Christum annuntiabant : sicut toleravit Cyprianus collegarum avaritiam, quam, secundum Apostolum, appellat idololatriam. »

Augustinus, in lib. III contra epistolam Parmeniani, cap. 4 : « Dixit Isaias, *Recedite, exite inde et immundum nolite tangere*. Sed cur ipse in illo populo immunditiam quam graviter arguebat, in una cum eis congregatione tangebatur, etc. Dixit David, Non sedi cum concilio vanitatis, et cum facinorosis non introibo : odio habui curiam nequissimorum, et cum iis non sedebam. Legant quales in se temporibus suis in illo populo toleravit, qui unctionis mystico sacramento tantum honorem detulit, ut id nec in sceleratissimo Saule contemneret, imo tantum veneraretur, ut amplius omnino non posset, etc. An hoc dicturi sunt quod illis temporibus recedere justis a malo populo non licebat, istis vero temporibus licet? Quid dici perversius potest, illo tempore non potuisse bonos a malis corporaliter separari, quando multa sacramenta corporaliter observari videbantur : nunc autem necessariam esse corporalem separationem, quando jam illa spiritualiter observantur? Væ cæcis ducentibus et cæcis sequentibus. »

Augustinus in Expositionis Evangelii Joannis tractatu L : « Quid ergo voluit Dominus noster Jesus Christus, fratres mei, admonere Ecclesiam, quando unum perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est Judas, et ne contempnas, fur sacrilegus, non qualiscunque fur. Fur loculorum, sed Dominicorum : loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscunque furti et peculatus (peculatus enim dicitur furtum de re publica, et non sic judicatur furtum rei privatæ quomodo publicæ), quanto vehementius judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non undecunque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perditio comparatur. Talis erat iste Judas, et tamen cum sanctis discipulis undecim intrabat et exibat, ad ipsam Dominicam cœnam pariter accessit, conversari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De uno pane et Petrus et Judas accepit, et tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, Judas ad mortem, etc. Quare furem admisit, nisi ut ejus Ecclesia fures patienter toleret? Sed ille qui consueverat de loculis

pecuniam tollere, non dubitavit accepta pecunia ipsum Dominum vendere. Videamus quid ad ista Dominus respondeat, videte fratres, non illi ait, Propter furta tua dicis ista. Furem noverat, et prodere nolebat, sed potius tolerabat, et ad perferendos malos in Ecclesia nobis exemplum patientiæ demonstrabat. »

Augustinus, lib. III contra epistolam Parmeniani, cap. 2 : « Cum vero idem morbus purimos occupaverit, nihil aliud bonis restat quam dolor et gemitus, ut per illud signum quod Ezechieli sancto revelatur illæsi evadere ab illorum vastatione mereantur. Ideoque idem Apostolus cum jam multos comperisset, et immunda luxuria et fornicationibus inquinatos, ad eosdem Corinthios in secunda Epistola scribens, non itidem præcipit ut cum talibus nec cibum sumerent. Multi enim erant, nec dici de his poterat, Si quis frater nominatur fornicator, aut idolis serviens, aut avarus, aut aliquid tale cum ejusmodi nec cibum quidem simul sumere; sed ait : *Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me Deus, et lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam super immunditia et luxuria et fornicatione quam gesserunt* : per luctum suum potius eos divino flagello coercendos minans, quam per illam correptionem, ut cæteri ab eorum conjunctione se contineant. Consequenter enim dicit, *Ecce tertio hoc veniam ad vos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Prædixi et prædico sicut præsens secundo, et nunc absens iis qui ante peccaverunt, et cæteris*

omnibus : quia si venero iterum, non parcam, quia probationem quæritis ejus qui in me loquitur Christus. » — Cap. 4 ejusdem libri : « Postremo si prophætæ posteros monuerunt ut se ante tempus ultimæ ventilationis a paleis corporaliter separarent, et tali separatione caverent tangere immundum, et cum facinorosis non introirent, cur hoc non fecit apostolus Paulus? An palea non erant qui non ex veritate, sed ex invidia Christum annuntiabant? An immundi non erant qui non caste Evangelium prædicabant? Hos in illis temporibus Ecclesia fuisse testatur, cujus excellentissimam charitatem omnia tolerantem, etiam posteriores imitati sunt. » — Cap. 2 ejusdem libri : « Aperiantur oculi cordis, ne frustra pateant oculi corporis, et legant prædicatorem liberum veritatis in eadem ipsa prima ad Corinthios Epistola scribentem : *Nolite errare : neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt*. Quomodo ergo Cyprianus et alia frumenta Dominica in illa tunc unitatis Ecclesia cum avaris et rapacibus, cum his qui regnum Dei non possidebunt, non laicis vel quibuscunque clericis, sed et ipsis episcopis panem Domini manducabant, et calicem Domini bibebant, cum idem Apostolus præcipiat non eis commisceri, et clamet cum ejusmodi nec cibum sumere? An quia non poterant ab eis corporaliter separari, ne simili-

ter eradicarent et triticum, sufficiebat eis a talibus corde sejungi, vita moribusque distingui, propter compensationem custodiendæ pacis et unitatis, propter salutem infirmorum et tanquam lactentium frumentorum, ne membra corporis Christi per sacrilega schismata laniarent? » Et infra, cap. 4 : « An immunditia, an etiam avaritia? Quam Cyprianus corde non tetigit, et tamen inter avaros pacatissime vixit. Non enim obsyderat adversus verba Psalmorum ut sederet in conventiculo vanitatis, et cum facinorosis introiret : odio non haberet curiam malignorum, et cum impiis non sederet. Annon erat conventiculum vanitatis in eis qui, esurientibus in Ecclesia fratribus, largissimo argento niere cupiebant? Annon erant facinorosi qui fundos insidiosè fratribus rapiebant? An nequissimi et impii non erant, qui usuris multiplicantibus fenus augebant? Ille vero lavabat manus suas cum innocentibus, et circumdabat altare Domini. Ideo quippe tolerabat nocentes, ne desereret innocentes, cum quibus manus lavabat, quia diligebat speciem domus Domini, quæ species in vasis honorabilibus fuit. »

His omnibus exemplis motus sanctus Augustinus censet ebriosos et comessatores, quorum tanta erat multitudo, potius tolerandos esse quam ab Ecclesia arcendos et aspera pœnitentia plectendos. Sic enim loquitur in epistola 64 : « Cum enim Apostolus tria breviter genera vitiorum detestanda et vitanda uno in loco posuerit, de quibus innumerabilium peccatorum exurgit seges, unum horum, quod secundo loco posuit, acerrime in Ecclesia vindicatur; duo autem reliqua, id est primum et ultimum, tolerabilia videntur hominibus; atque ita paulatim fieri potest, ut nec vitia jam putentur. Ait enim Vas electionis : *non in commensationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitis, non in contentione et dolo, sed induite vos Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis, in concupiscentiis.* Horum ergo trium, cubilia et impudicitia, tam magna crimen putantur, ut nemo dignus non modo ecclesiastico ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communionem videatur, qui se isto peccato maculaverit. Et recte omnino. Sed quare solum? Comessiones enim et ebrietates ita concessæ et licitæ putantur, ut in honorem etiam beatissimorum martyrum, non solum per dies solemnes, quod ipsum lugendum quis non videat qui hæc non carnis oculis inspicit, sed etiam quotidie celebrentur, etc. » Et paulo post : « Non ergo aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur, magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium : severitas autem exercenda est in peccata paucorum. » Hanc tantæ indulgentiæ rationem, qua hic et alibi frequenter nititur et præsertim in libro III contra epistolam Parmeniani, ipse Augustinus discere potuerat ab Innocentio I, qui ita in epistola ad episcopos Macedoniæ, cap. 6 : « Pervideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, et advertite

A quod, ut dicitis, necessitas imperavit in pace jam Ecclesias constitutas non posse præsumere; sed, ut sæpe accidit, quoties a populis aut turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transire, priora dimittenda Dei judicio, et de reliquo maxima sollicitudine præcavendum. » Et in epistola ad synodum in Toletana civitate constitutam, cap. 1 : « Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquo modo facta sunt, non in dubium vocemus, sed Dei potius dimittamus judicio. »

Salvianus propter eandem rationem innumeros fere improbos in Ecclesia toleratos fuisse refert lib. III de vero Judicio et Providentia Dei : « Quorum enim quemque invenies in Ecclesia non aut ebriosum, aut belluonem, aut adulterum, aut fornicatorem, aut raptorem, aut ganeonem, aut latronem, aut homicidam? Et quod omnibus pejus est, prope hæc cuncta sine fine, etc. In hanc enim probrositatem morum prope omnis Ecclesiæ plebs redacta est, ut in cuncto populo Christiano genus quodammodo sanctitatis sit, minus esse vitiosum, etc. In templa autem, vel potius in altaria atque in sacraria Dei, passim omnes sordidi ac flagitiosi sine ulla penitus reverentia sacri honoris irrumpunt, etc. Denique si vult quispiam scire quid in templo hujusmodi homines cogitaverint, videat quid sequatur. Siquidem consummatis solemnibus sacris, statim ad consuetudinaria omnium studia discurrunt, alii scilicet ut furentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur, alii ut latrocinentur : ut evidenter appareat hoc eos esse meditatores, dum intra templum sunt, quod postquam egressi fuerint exsequuntur. »

Postremo Juliani Pomerii, et Anastasii Sinaitæ testimonia proferam, quorum primus cum sit Latinus, alter vero Græcus, utriusque Ecclesiæ disciplinam referunt; et quanta fuerit erga peccatores publicos Ecclesiæ indulgentia propter multitudinem et infirmitatem peccantium testantur. Sic vero Julianus Pomerius in lib. II de Vita contemplativa, cap. 5 : « Item alio loco idem apostolus dicit : Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum sustinete. Sustinet ergo æquanimitè ut infirmos, quos emendare non potuerit castigatos. Proinde quia nec objugari omnes expedit, nec omnes blande tractari, sciunt sancti sacerdotes atque discernunt quos debeant temperata severitate corripere, et quos sacerdotum magnanimitate portare : et ideo omnium quos per Dei gratiam curant, non voluntati sed utilitati prospiciunt. Denique alios honorari deformiter ambientes, quibus non expedire noverunt, non vitio alicujus invidiæ, sed altæ prudentiæ consilio prætermittunt; et alios latere cupientes honorant, ut eis aditum ad majores profectus aperiant. Eos quos probant increpationem posse pati, castigant; et impatientes objurgationis ut languidos palpant : non eis adulando quod tales sunt, sed infirmitatibus talium compatiendo, si forte aliter sanari non possunt. »

Anastasio Sinaita, ad finem orationis de sancta Synaxi: « Esto, fratrem tuum peccatorem esse, unde cæteras ejus actiones compertas habes? Nam multi crebro reperiuntur qui palam peccarunt; sed clam et occulte magnam pœnitentiam egerunt. Et nos quidem novimus quando peccant, at vero pœnitentiam et conversionem illorum ignoramus, et a nobis quidem judicantur peccatores, apud Deum autem justificati sunt. »

Non igitur absolute necessaria est pœnitentia publica, a qua tot publicos peccatores Ecclesia exemit, propter multas varias rationes, quæ si in Patribus laudari debeant, saltem in Theodoro reprehendi non possunt, cujus sanctitas et doctrina a synodis toties prædicata est.

CAPUT IX.

Defensio Redemptionum pœnitentiarum quas Joannes Morinus vituperat; ac idcirco a Pœnitentiali Theodoro et Romano abjudicat.

Joannes Morinus, lib. x de Administratione sacramenti, cap. 17: « Tria nobis supersunt de his pœnitentiarum Redemptionibus demonstranda, quæ separatim explicare visum est. Quando in Ecclesia cœpit istud redemptionis genus; quando desiit: et qua ratione imminuendis antiquis pœnitentiis occasionem dedit. Primum, ex dictis capite præcedente facile colligitur: nullum enim testimonium octingentis et aliquot annis antiquius protulimus, ideo multo tempore non potest hanc epocham antecedere. Nullum certe occurrit unquam hujusce rei testimonium nisi post annum Christi septingentesimum; raraque sunt hujusmodi testimonia donec attingas annum salutis nongentesimum. Lege Caroli Magni, Ludovici, Caroli Calvi capitularia, leges, concilia iis regnantibus celebrata, nusquam redemptionum pœnitentiæ mentio. Antiquissima est Isaaci Lingonensis, quam ex capitularibus dicit se excerptasse, sed nunc, ut opinor, canon ille in iis non exstat. Quidquid sit, circumstantiam peculiarem continet, quæ recta redemptionem de qua agimus non spectat. Concilium Triburienſe proprie ad rem facit, sed anno 893 celebratum est. Quæ antecedunt concilia sub Carolinis imperatoribus et regibus istorum non meminerunt. Objici potest Burchardum, Ivonem, et Pœnitentiale ab Antonio Augustino dictum Romanum nonnulla capitula ex istis redemptionum pœnitentiarum formulis velut ex Theodoro Cantuariensi archiepiscopo referre, etc. » Postea refert testimonia synodi Clovelhoviæ in art. 3 et 4, ex quibus sic argumentatur: « His consideratis vix adduci possum, ut existimem Theodorum Cantuariensem istius redemptionis pœnitentialis esse auctorem. Nam huic concilio præerat Cusbertus Theodori uno intermedio successor, antequam quinquagesimum primum aut alterum post Theodori obitum celebraretur illa synodus. Quis credit Theodori successorem Theodoro viro per totum orbem Christianum celeberrimo, tam facile derogasse, illius constitutiones vellicasse, novitatis ac-

cusasse, cæterosque episcopos unanimi consensu ista probasse? Cum igitur prava ista consuetudine invalescente, aliqui scriptores ejusmodi redemptionum leges Theodori Pœnitentibus inseruissent, postea exemplaria ab iis descripta, et undique disseminata multis imposuerunt, ut Theodori crederent esse qui ipsius scriptis infarta tantum erant. Idem dicendum videtur de Romano Pœnitentiali. Quem Halitgarius ante octingentos annos edidit, et libris suis de Remediis peccatorum ultimo loco addidit. »

Responsio. — Priusquam rationes J. Morini expendamus, intelligere oportet quænam sint redemptiones pœnitentiarum quæ referuntur ab auctoribus ex pœnitentiali Theodori et Romano. Si quis attente perlegerit eas, quas retulimus sub nomine Theodori ex codice ms. et quæ leguntur in Pœnitentiali Romano, nihil aliud esse agnoscat, quam commutationes cujusdam generis pœnitentiæ in aliud: et quidem propter necessitatis casum. Porro hæc pœnitentia semper valuit apud Dominum, qui nunquam id quod fieri non potest jussit. Mirum igitur quod J. Morinus affirmet nullum occurrere hujusce rei testimonium, nisi post annum Christi septingentesimum: raraque esse ejusmodi testimonia usque ad annum salutis nongentesimum: et synodum Clovelhoviæ illas redemptiones damnasse: ac propterea non posse ad Pœnitentiale Theodori pertinere. Constat enim a synodo Clovelhoviæ tantum damnatum fuisse abusum redemptionum, scilicet quando eo licentius peccant, quo majores eleemosynas largiuntur. Nam Patres sic loquuntur can. 26: « Et non ad hoc sine dubio dandæ, ut quælibet vel minima saltem peccata, eo licentius cuiquam agere liceat, quo vel ipse, vel alius quilibet pro eo eleemosynas faciat. » Quæ prorsus aliena sunt a redemptionibus pœnitentiarum, quæ citantur ex Pœnitentiali Theodori et Romano. Etenim non in illis redemptiones pœnitentiarum commendantur ad licentius peccandum, sed ad faciliorem peccatorum remissionem obtinendam: non ad mutandas absque ulla necessitate pœnitentiæ pœnas jure canonico indictas; sed tantum propter necessitatis casum, cum pœnitentia aliter peragi non potest; et secundum canones, qui permittunt episcopo eas augere aut imminuere, prout præsens rerum status exegerit

Verum quoquomodo res accipiatur, sive pro bono aut malo usu, J. Morinus non veram attingit epocham. Si intelligatur malus usus, longo ante tempore Patres antiqui eum redarguerant. Lactantius, lib. vi de vero Cultu, cap. 13: « Quoties igitur rogaris, tentari te a Deo crede, an sis dignus exaudiri. Circumspice conscientiam tuam, et quantum potes, medere vulneribus; nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licentiam peccandi putes. Abolentur enim, si Deo largiare, quia peccaveras. Nam si fiducia largiendi pecces, non abolentur. »

Augustinus, lib. XXI de Civitate Dei ad Marcellinum, cap. 27: « Ut autem quotidiana sibi opinentur, quæ facere omnino non cessant, qualiacunque

et quantacunque sint, per eleemosynas dimitti posse peccata, orationem quam docuit ipse Dominus, et suffragatricem sibi adhibere conantur et testem, etc. Qualiacunque ergo vel quantacunque sint, etiamsi quotidie perpetrantur, nec ab eis vita discedat in melius commutata, per eleemosynam venia non negata remitti sibi posse præsumunt. Sed bene, quod isti dignas pro peccatis commendent eleemosynas esse faciendas, quoniam si dicerent qualescunque eleemosynas pro peccatis et quotidianis, et magnis, et quantacunque scelerum consuetudine misericordiam posse impetrare divinam, ut ea quotidiana remissio sequeretur, viderent rem se dicere absurdam atque ridiculam. Sic enim cogerentur fateri fieri posse, ut opulentissimus homo decem nummulis diurnis in eleemosynas impensis homicidia, et adulteria, et nefaria quæque facta redimeret, etc. Propter hoc ergo eleemosynæ faciendæ sunt, ut cum de præteritis peccatis deprecamur, exaudiamur, non ut in eis perseverantes, licentiam malefaciendi nos per eleemosynas comparare credamus. »

Cæsarius Arelatensis, in homilia 17. « Eleemosynas dando alienam carnem pascimus, et crimina committendo nostram animam jugulamus. Et ideo, sicut frequenter admonui, sic pro majoribus peccatis eleemosynas demus, ut nunquam ad ipsa crimina redeamus. »

Eligius Noviomensis, in homilia 8 : « Ille vero qui supra dicta mala in corde servat, et credit se multa eleemosynis peccata sua posse redimere : audiamus de eo Dominum in Evangelio dicentem : *Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.* » Sententia ista evidenter ostendit quod sacrificium offerre vel eleemosynas facere nihil proderit nisi prius reconciliatio præcesserit inimici. Itaque Patres qui tempora a J. Morino præfinita præcesserunt, abusum redemptionum pœnitentiarum damnarunt.

Nunc vero si redemptiones pœnitentiarum, quales leguntur sub nomine Theodori et in Pœnitentiali Romano, accipiantur sicut accipi debent pro commutationibus quorundam pœnitentiarum generum in quædam alia faciliora, nempe perfectam cordis conversionem, eleemosynas, orationem, etc., et quidem propter necessitatis casum : hæc pœnitentiarum genera antiquissima esse, et vera quæ in Scripturis sanctis ubique celebrantur, atque proinde esse præcipua et præstantiora, quibus peccata facilius remittantur, sic manifestissime declarant antiqui Patres.

Origenes in homilia 2 super Leviticum : « Audi nunc quantæ sint remissiones peccatorum in Evangeliiis. Est ista prima, qua baptizamur in remissionem peccatorum. Secunda remissio est in passione martyrii. Tertia est quæ pro eleemosyna datur. Di-

cit enim Salvator. *Verumtamen date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc quod et nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse Dominus et Salvator noster quia si dimiseritis fratribus vestris ex corde peccata ipsorum, et vobis remittet Pater vester peccata vestra. Quod si non remiseritis fratribus vestris ex corde, nec vobis remittet Pater vester : et sicut in oratione nos docuit : *Remitte nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris.* Quinta peccatorum remissio est, cum converterit quis peccatorum ab errore viæ suæ. Ita enim dicit Scriptura divina, quia *qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvat animam ejus a morte, et cooperit multitudinem peccatorum.* Sexta quoque fit remissio per abundantiam charitatis, sicut et ipse Dominus dicit. *Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* et apostolus dicit, quoniam *charitas cooperit multitudinem peccatorum.* Est adhuc et septima licet dura et laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum. » Sed ista omnia requiri forsitan dicit aliquis : at qui hoc objicit, audiat Joannem Chrysostomum.

Joannes Chrysostomus in homilia qui inscribitur nona, de pœnitentia : « Quidnam id est? de pœnitentia sermonem instituimus ac diximus, quod multæ variæque sunt pœnitentiæ viæ, quibus facilis nobis salus fiat. Nam si unam nobis dedisset repulsemus eam utique, dicentes : nequimus hanc ingredi, salvari nequimus. Nunc ipsum hanc tuam amputans objectionem, non unam tibi, neque secundam, neque tertiam, sed plures ac diversas dedit, quo multitudine tibi ad cœlum facilis ascensus fiat. Et dicebamus facilem esse pœnitentiam, neque onus in ea : peccator es, Ecclesiam ingredi; dic Peccavi, et solvisti peccatum. Produximus peccantem David, et solventem peccatum. Hinc secundam subjecimus viam, super peccatum flere et diximus : Quisnam hic labor : non pecuniam opus effundere, non longas ire vias, nec tale quid dicere, sed peccatum flere duntaxat. Hoc de Scriptura induximus, quod in Achab Deus consilium mutavit; eo quod feverit, quod mœstus fuerit, peccatum ipsi dimisit, atque hoc ipse dicebat Helix : Vidisti ut incesserit Achab coram me flens, et contristatus : non faciam secundam iram meam. Hinc tertiam dedimus pœnitentiæ viam, ac de Scriptura Pharisæum duximus in medium, simul et publicanum : quod Pharisæus quidem superbe elatus, a justitia excidit ; publicanus humilibus consentiens, fructum justitiæ suscepit, neque ullo sub labore pressus justificatus est ; verba dedit, res accepit. Age ergo cœptum sequamur, et quartam proferamus viam. Et quænam ea est? eleemosyna, regina illa virtutum, homines celerrime ipsorum in cœlorum axes adducit, advocati optimi loco fungens. » Et paulo infra : « Propterea et multas vias alias pœnitentiæ diversas dedit, quo nobis omnem desidiam occasionem amputet. Nam si unam habere-

mus solam, hac vadere nequiremus, mucronem hunc A diabolus semper fugit. Peccasti, ecclesiam ingredi, atque tuum dele peccatum. Quoties cecideris in foro, toties exurgis: sic quoties peccaveris, peccati pœniteat, neque desperes. Tametsi secundo peccaveris, secundo pœniteat, neque animo consternatus a spe repositorum honorum cadas. Quamvis in extrema canitie peccaveris, ingredi, pœnitentiam age: medicinæ locus est hic non iudicii, non pœnas exigens, sed peccatorum remissionem tribuens. Deo solum dic peccatum tuum. Habes et aliam pœnitentiam hæud difficilem, sed omnino accommodatissimam; qualem? hanc: desse super peccatum tuum, idque ex sacris docetur Evangeliiis. »

Sanctus Augustinus, lib. II contra Cresconium grammaticum, cap. 12: « Mundantur et verbo veritatis ab illo qui ait, Jam vos mundi estis, propter verbum quod locutus sum vobis. Mundantur et sacrificio contriti cordis ab illo de quo dictum est: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit.* Mundantur et eleemosynis ab illo qui ait: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate ab illo qui per apostolum Petrum dixit: *Charitas cooperit multitudinem peccatorum;* quæ una si adsit, omnia illa recte fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt. »

Cassianus, J. Chrysostomi discipulus, in collatione xx, cap. 8: « Post illam namque generalem baptismi gratiam, et illud pretiosissimum martyrii donum, quod sanguinis ablutione conquiritur, multi sunt pœnitentiæ fructus, per quos ad expiationem criminum pervenitur. Non enim simplici illo pœnitentiæ nomine salus æterna repromittitur, de quo beatus apostolus Petrus, Pœnitementi, inquit, et convertimini ut deleantur peccata vestra. Et Joannes Baptista, vel ipse Dominus: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Sed etiam per charitatis affectum peccatorum moles obruitur. *Charitas enim operit multitudinem peccatorum.* Similiter etiam per eleemosynarum fructum vulneribus nostris medela præstatur: quia sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum. Ita etiam per lacrymarum profusionem conquiritur ablutio peccatorum; *Lavabo enim per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* Denique subjungit ostendens eas non inaniter fuisse profusas, *Discedite,* inquit, *a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem ætatis mei;* nec non per criminum confessionem eorum abolitio conceditur: *Dixi enim, ait, pronuntiabo adversum me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei.* Et iterum: *Narra tu iniquitates tuas primus ut iustificeris.* Per afflictionem quoque cordis et corporis, admissorum scelerum remissio similiter obtinetur. Nam, *Vide,* inquit, *humilitatem meam et laborem meum, et dimitte*

omnia peccata mea. Præcipueque per emendationem morum: *Auferte,* inquit, *malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me, dicit Dominus.* Et si fuerint peccata vestra ut coccinum, velut nix dealbabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Interdum etiam intercessione sanctorum impetratur venia delictorum. Qui enim scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat et dabit ei vitam Deus peccanti non ad mortem. Et iterum: *Infirmatur quis ex vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, dimittetur ei.* Nonnunquam etiam misericordiæ ac fidei merito labes excoquitur vitiorum, secundum illud: *Per misericordiam et fidem purgantur peccata.* Per conversionem plerumque et salutem eorum qui nostris monitis ac prædicatione salvantur. Quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvat animam ejus a morte et operit multitudinem peccatorum. Per indulgentiam nihilominus et remissionem nostram, ad indulgentiam nostrorum facinorum pervenitur: *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cælestis delicta vestra.* Videtis ergo quantos misericordiæ aditus patefecerit clementia Salvatoris, ut nemo salutem cupiens, desperatione frangatur, cum videat se tantis ad vitam remediis invitari. Si enim pro infirmitate carnis afflictione jejuniorum abolere te peccata non posse causaris, nec potes dicere: *Genua mea infirmata sunt a jejunio, et caro mea immutata est propter oleum; quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fetu miscebam,* eleemosynarum ea redime largitate. Indigenti si non habes quod impartias (licet nullum ab hoc opere necessitas inopiæ ac paupertatis excludat, quando quidem et illius viduæ duo tantum æra ingentibus divitum muneribus præferuntur, et pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum Dominus repromittit), certe absque illis morum poteris emendatione purgari. Quod si perfectionem virtutum extinctione vitiorum omnium non potes adipisci, sollicitudinem piam erga utilitatem aliæ salutis impende. Si autem te idoneum huic ministerio non esse conquereris, operire peccata poteris charitatis affectu. In hoc quoque si te fragilem fecerit quælibet mentis ignavia, oratione saltem atque intercessione sanctorum remedia vulneribus suis humilitatis affectu submissus implora. Postremo quis est qui non possit suppliciter dicere, *Peccatum meum cognitum tibi feci, et iniquitatem meam non operui?* Ut per hanc confessionem etiam illud confidenter subjungere mereatur, et *tu remisisti impietatem cordis mei.* Quod si verecundia retrahente revelare coram hominibus erubescis, illi quem latere non possunt confiteri ea jugi supplicatione non desinas, ac dicere, *Iniquitatem meam ego*

*cognosco, et peccatum meum contra me est semper, tibi soli peccavi, et malum coram te feci, qui et absque illius verecundiæ publicatione curare, et sine improprio peccata donare consuevit. Post istud quoque tam promptum certumque subsidium, aliud quoque adhuc facilius largita est nobis divina dignatio, ipsamque remedii opem nostro commisit arbitrio, ut indulgentiam nostrorum scelerum pro nostro præsumamus affectu, dicentes ei : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* »*

Cæsarius Arelatensis in homilia 9 : « Considerate, fratres charissimi, et videte quia nulla excusatio nobis potest remanere, per quam dicamus peccata nostra non potuisse redimere. Potes forsitan dicere quod carnem tuam jejuniis ac vigiliis non possis affligere, a vino vel a carnibus non valeas abstinere : nunquid potes dicere, quod ea quæ tibi, amplius quam opus erat, Deus dedit, non possis pro peccatis tuis pauperibus erogare ? Est adhuc aliud genus eleemosynarum, de quo possumus sine ullo labore peccata redimere nostra. Si enim aliquis ita sit pauper, ut nec aurum habeat, nec frumentum, nec vinum vel oleum, unde corporalem eleemosynam faciat : quia non potest fieri ut ab aliquibus hominibus non patiatur injuriam, toto corde omnibus inimicis indulgeat, et nullum peccatum remaneat, quod ejus conscientiam mordeat, et securus in oratione Dominica dicat : *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Et implebitur in eo illud quod Christus in Evangelio promittere dignatus est, dicens : *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester celestis peccata vestra.* Et illud : *Date et dabitur vobis, dimittite et dimittetur vobis,* etc. Ecce dixisti te nec abundanter frumenta colligere, unde victum aut vestitum possis pauperibus dare, nec injuriam sustinere, quam inimicis debeas indulgere : et ideo dubitas quod non habeas unde possis peccata tua redimere. Accipe ergo et fideliter tene præclarum ac præcipuum tertium genus eleemosynarum. Sit vitæ bona voluntas : omnes homines dilige sicut teipsum : pro omnibus ora : et hoc illis desidera quod et tibi, et clamatur tibi ab angelis : *Pax hominibus bonæ voluntatis.* Et quia bona voluntas ipsa est charitas, si illam habere volueris, impletur in te quod scriptum est : *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Agnosce ergo quia sublata est omnis excusatio peccatorum vel contradictio tua. Non enim poteris dicere quod bonam voluntatem habere non possis, quia potest fieri quod non velis : nunquam tamen probare poteris quod non possis. Et ideo benedicta et tam præclara medicamenta Domini et Salvatoris nostri non negligenter, sed fideliter accipere, et custodire cum ipsius adjutorio laboremus : ut non solum indulgentiam peccatorum accipere, sed etiam ad æterna mereamur præmia pervenire. » — In homilia 58 : « Prima remissio est peccatorum, qua baptizamus in aqua, secundum illud quod scriptum est : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest videre regnum Dei.* Secunda remissio est cha-

ritatis affectus, ut est illud : *Remittantur ei peccata multa, quia dixit multum.* Tertia remissio est eleemosynarum fructus ; secundum hoc : Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Quarta remissio, profusio lacrymarum, Domine dicente : Quia flevit in conspectu meo, et ambulavit coram me tristis, non inducam malum in diebus ejus. Quinta remissio est criminum confessio, Psalmista attestante : *Dixi, confitebor adversam me iniquitatem meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei.* Sexta remissio est afflictio cordis et corporis, Apostolo consolante : *Dedi Ananiam hominem Sasanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat in die Domini nostri Jesu Christi.* Septima remissio est emendatio morum, hoc est abrenuntiatio vitiorum, evangelista testante : *Jam sanus factus es : noli ultra peccare, ne quid tibi deterius contingat.* Octava remissio est intercessio sanctorum, ut est illud : *Si quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ et orent pro eo. Et multum valet apud Dominum oratio justii assidua.* Nona remissio est misericordia fidei meritum, secundum hoc, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Decima remissio, salus aliorum, Jacobo apostolo affirmante : *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et cooperiet multitudinem peccatorum.* Undecima remissio est indulgentia et nostra remissio, Veritate permittente : *Dimittite, et dimittetur vobis.* Duodecima remissio est passio martyrii, spe unica salutis et indulgentiæ, et latroni cruento respondente Domino, *Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* »

Eligius Noviomensis in homilia 4 : « Si enim inter vos aliqui sunt, quod absit, qui se huc usque pœnitentiam agere simulaverint potius quam vere egerint, neque istis de Dei misericordia desperandum esse dicimus, si hodie etiam ad ipsam saltem ex toto corde convertantur, apud quem nullas patitur moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per prophetam : Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris : et alibi, Dic tu iniquitates tuas prior, ut justificeris : itemque, quia apud Dominum misericordia ejus, et copiosa apud eum redemptio. Denique multiplex misericordia ejus, ad expiationem criminum, multiplices fructus nobis pœnitentiæ contulit : non enim tantum simplici illo pœnitentiæ nomine salus æterna repromittitur, de quo apostolus Petrus : Pœnitentini igitur et convertimini ut deleantur peccata vestra. Et Joannes Baptista : Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Sed etiam sit absolutio peccatorum per charitatis affectum, per eleemosynarum fructum, per profusionem lacrymarum, per confessionem criminum, per cordis et corporis afflictionem, præcipueque per morum emendationem : interdem etiam per sanctorum intercessionem, per indulgentiam quoque ac remissionem nostram qua peccantibus in nos dimittimus : quibus omnibus modis aboleri posse peccata divina testis est Scriptura. Cum ergo indulgentiæ aditus nobis salutare Dei nostri potentia ineffabilis patefecerit, quis minor misericordiam et salutem

desiderans, desperatione aliqua frangatur, cum ad veniam etiam multiplicibus remediis invitetur ?

Redemptiones igitur pœnitentiarum quales leguntur sub nomine Theodori et in Pœnitentiali Romano, optimæ sunt et antiquissimæ, quas ut potè Patres antiqui in Scripturis sanctis ubique esse probatas ostendunt. Quare a vero multum aberravit J. Morinus qui eas vituperat, et contendit de his nullum testimonium octingentis et aliquot annis antiquius proferri posse. Etsi ergo redemptiones pœnitentiarum sub nomine Theodori solummodo retulerim, non afirmando ad ipsius Pœnitentiale pertinere : attamen rationes quibus J. Morinus ad id negandum utitur ; nullius esse ponderis merito quidem ac jure concludere possum.

CAPUT X.

Demonstratur, a Joanne Morino non certas rationes et veras causas Pœnitentialis Theodori expositas fuisse.

Nunc proponamus quænam sint rationes et causæ a J. Morino allatæ de Pœnitentiali Theodori archiepiscopi Cantuariensis. « Verum, inquit in appendicè lib. de Pœnitentia, in Oriente et Occidente temporibus adnotatis, mutata disciplina, res aliter se habuit. Tum enim criminum quorumcunque occultorum pœnitentia secreto imposita est, et ea secreto peracta, secreto quoque reconciliatio facta est. Ideo etiam pœnitentiæ istius canonicæ impositio, et canonica post peractam illam pœnitentiam absolutio quibusque presbyteris permessa fuit. Ab eo tempore Judicatum est canones non sufficere, sed libellos esse componendos in quibus unicuique peccato conveniens esset assignata pœnitentia : in canonibus ad hunc finem multa superesse, multa deesse. Super sunt canones, plurimi scilicet, qui de pœnitentiis criminibus imponendis verba non faciunt, quorum numerus aliam longe superat. Sed in iis longe plura desunt. I. Canones sæpe de uno et eodem crimine diversimode definiunt : diversitas autem ista simplices presbyteros ad quos privata illa pœnitentiæ impositio pertinet, facile perturbat. Deinde incommodum est et bono regimini adversum crimina in eadem provincia diversis modis puniri, his hunc canonem sequentibus, istis alium. II. Nonnunquam canones simplicibus presbyteris obscuri sunt, ideo clariori expressione indigent. III. canones modum

ritusve confessionis edendæ, pœnitentiæque imponendæ, et reconciliationis præstandæ non edisserunt.

IV. Admonitiones et exhortationes confitentibus faciendas, eorumque de virtutibus et vitiis instructionem non continent. V. Sunt multa crimina specialia quibus canones pœnitentiam non imponunt, quorum tamen pœnitentiam visum est multis episcopis non esse simplicium presbyterorum arbitrio committendam. Itaque postquam criminum omnium occultorum pœnâ quibuslibet presbyteris concessa est, libelli pœnitentiales præter canones conditi sunt, in quibus hæc omnia distinctè in simplicium presbyterorum gratiam et necessariam instructionem enarrabantur, ut pœnitentiarum imponendarum officio defungi possent. Antea autem id non erat ita necessarium, eo quod plurium istorum criminum pœnitentiæ essent publicæ, et ab episcopis primariisque sacerdotibus impositæ, qui facile poterant quæ canonibus deerant supplere. Istorum libellorum pœnitentialium in Occidente tres fuerunt celeberrimi. Omnium primus est Theodori Cantuariensis archiepiscopi. »

Fundamentum præcipuarum rationum J. Morini propositio est cujus falsitatem supra tota Patrum traditione usque ad Theodorum deducta demonstravimus. Fundamento igitur jam everso, præcipuæ quoque rationes corruunt. Quocirca non constat mutata disciplina reconciliationem et absolutionem quibuslibet presbyteris esse permissam ; imo contrarium legitur in Pœnitentiali his verbis : « Reconciliatio pœnitentium in Cœna Domini tantum est ab episcopo et consummata pœnitentia. Si vero episcopo difficile sit, presbytero potest, necessitatis causa, præbere potestatem ut impleat. » Quam disciplinam et cum præcedenti et subsequenti omnino convenire, certissimis testimoniis in notis declaravimus. Denique diversitas disciplinæ, qua J. Morinus existimavit simplices presbyteros posse facile perturbari, non ea est ratio quæ Theodorum movit ad Pœnitentiale suum componendum ; cum e contra variam totius Ecclesiæ tam Orientalis quam Occidentalis proponat.

Quæ omnia adversus J. Morinum, cujus etsi variam multiplicemque eruditionem non possim non suspicere, notanda tamen judicavi solo veritatis amore impulsus, et studio gloriæ Theodori archiepiscopi Cantuariensis, a quo, quantum potui, omniæ amovi novitatis suspicionem.